

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV DÁLNÉHO VÝCHODU

Obor: Etnologie se specializací vietnamistika

Bakalářská práce

Andrea Dušková

Přísloví etnika Việt

Proverbs of the Viet Ethnic

Praha 2009

vedoucí práce: Ing. Bình Slavická

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, Ing. Binh Slavické, za zájem, připomínky, nesmírně cenné rady a čas, který mé práci věnovala. Její vlastní zkušenosti s užíváním vietnamských přísloví v běžném životě mi velmi pomohly.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů a literatury.

V Praze dne 20. května 2009

Andrea Dušková

Anotace

Jméno autora:	Andrea Dušková
Instituce:	Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta Ústav Dálného východu Celetná 20, 116 42 Praha 1
Obor:	Etnologie se specializací vietnamistika, bakalářské studium
Název práce:	Přísloví etnika <i>Việt</i>
Vedoucí práce:	Ing. Bình Slavická
Rok obhajoby:	2009
Klíčová slova:	etnikum <i>Việt</i> , lidová frazeologie, přísloví, vietnamština, větná stavba, slovesa, zájmena, rým, překladatelská úskalí

Tato práce si klade za cíl analyzovat přísloví etnika *Việt* z hlediska formálního, historického, společenského, gramatického, ale i komparativního. Text nejdříve uvádí metodologické rozlišení frazeologických jednotek, dále historický podtext frazeologie etnika *Việt* a zběžnou analýzu doby vzniku přísloví. Poté se práce věnuje významu přísloví etnika *Việt* ve společnosti se zaměřením na vztahy mezi dětmi a rodiči, manželem a manželkou a na vztahy s okolím. Dále jsou přísloví etnika *Việt* analyzována z gramatického hlediska, především se zaměřením na větnou stavbu paremiologických útvarů, slovesa, zájmena a rým. Poslední analýza se zabývá komparací několika přísloví etnika *Việt* s českými příslovími a jsou v ní zahrnuta i překladatelská úskalí.

Abstract

Author's name:	Andrea Dušková
School:	Charles University, Prague Faculty of Arts Institute of East Asian Studies Celetná 20, 116 42 Praha 1
Program:	Ethnology with specialization Vietnamese studies
Title:	Proverbs of the Viet Ethnic
Consultant:	Ing. Binh Slavická
Year:	2009
Key words:	Viet Ethnic, folk phraseology, proverbs, Vietnamese, sentence construction, verbs, pronouns, rhyme, difficulty of translation

This thesis propose to analyze proverbs of Viet Ethnic with the formal, historical, social, grammar but also comparative view. At first the text shows methodological distinction of phraseological units than historical subtext of the Viet Ethnic phraseology and short analysis of proverbs origin. Next interest of this thesis is in meaning of Viet Ethnic proverbs in society with an emphasis to relationships between children and parents, husband and wife and also to relationships within society. The Viet Ethnic proverbs are analysed in the light of grammar, especially with the view to sentence construction, verbs, pronouns and rhyme. The last analysis provides comparison of few Viet Ethnic proverbs with Czech proverbs. The difficulties of translation is included in this analysis as well.

Obsah:

Anotace.....	4
Abstract	5
0. Úvod	7
1. Uvedení do problematiky	9
1.1 metodologické rozlišení frazeologických jednotek a jejich další rozbor	9
1.2 historický podtext frazeologie etnika <i>Viêt</i>	10
1.3 základ tvorby přísloví etnika <i>Viêt</i> a jejich následný vývoj	13
2. Význam přísloví etnika <i>Viêt</i> ve společnosti se zaměřením na mezilidské vztahy.....	15
2.1 vztah dětí a rodičů.....	15
2.2 manželské vztahy	17
2.3 společenské vztahy	21
3. Prísloví etnika <i>Viêt</i> z hlediska jazykového	25
3.1 větná stavba paremiologických útvarů.....	25
3.1.1 věta jednoduchá	25
3.1.2 souvětí.....	27
3.1.3 věta bezpodmětná	28
3.2 použití sloves v paremiologických útvarech.....	29
3.2.1 samostatná a nesamostatná slovesa.....	29
3.2.2 další nejčastější typy sloves v příslovích etnika <i>Viêt</i>	31
3.3 použití zájmen v příslovích etnika <i>Viêt</i>	33
3.3.1 osobní zájmena	33
3.3.2 ukazovací a tázací zájmena.....	37
3.4 rým v přísloví.....	39
3.4.1 rým ve větě jednoduché	40
3.4.2 rým v souvětí	41
4. Překladatelská úskalí související s komparací přísloví národnosti <i>Viêt</i> a českých přísloví..	43
5. Závěr.....	46
6. Seznam použité literatury	48
7. Příloha	50

0. Úvod

Tato práce se zaměřuje na přísloví etnika *Việt* (v některých případech se uvádí i výraz "etnikum *Kinh*"), největšího etnika, vyskytujícího se ve Vietnamské socialistické republice v jihovýchodní Asii, všeobecně známého pod názvem Vietnamci. Proč jsem tedy svou práci nazvala "Přísloví etnika *Việt*" a ne "Vietnamská přísloví"? Je to z toho důvodu, že souhrnným názvem "Vietnamci" se označují všichni státní příslušníci Vietnamské socialistické republiky všeobecně, nezávisle na tom, z jaké etnické skupiny původně pocházejí (ve Vietnamu žije asi padesát tři dalších etnických menšin). Etnikum *Việt* jsem si zvolila za prvé z důvodu, že jsou považováni za potomky původního obyvatelstva, jež osídlilo oblast kolem delty Rudé řeky již před naším letopočtem a za druhé z důvodu, že tvoří přibližně 86 % z celkového počtu obyvatel Vietnamu.

Dané téma jsem si pak zvolila proto, že je to právě lidová frazeologie, jež odráží jak charakter národa, tak po generace strádané zkušenosti předků. Přísloví a další frazeologické jednotky, jako rozličná pořekadla, rčení, přirovnání či ustálená spojení, vypovídají velmi mnoho o zvyklostech, morálních zásadách, duchovním životě, ale i názorech na svět, emocích a jazyku daného etnika. Abych do této problematiky nahlédla hlouběji, rozdělila jsem svou práci do čtyř kapitol.

První kapitola má za úkol uvést čtenáře do problematiky frazeologie metodologickým rozlišením frazeologických jednotek. Poté, co ujasním rozdíly mezi danými jednotkami, zaměřím se na historický podtext frazeologie etnika *Việt*, do něhož zahrnu vliv konfucianismu, buddhismu a dalších náboženství, ale také čínské nadvlády. Na konci této kapitoly se pokusím odpovědět na otázku, jakým způsobem přísloví etnika *Việt* vznikala a jsme-li schopni, alespoň u některých přísloví, určit jejich stáří.

V druhé kapitole se pokusím analyzovat význam přísloví etnika *Việt* ve společnosti se zaměřením na mezilidské vztahy. Pomocí příkladů se pokusím určit, jakým způsobem přísloví odrážejí samotnou vietnamskou společnost. Tuto kapitolu rozdělím do tří částí. První část se bude věnovat příslovím vztahujícím se k dětem a rodičům, druhá pak vztahům mezi manželi a poslední část se bude věnovat vztahům s okolím.

Třetí, nejrozsáhlejší kapitola se bude věnovat jazykové stránce přísloví. Na začátku kapitoly se blíže zaměřím na vietnamštinu samotnou, poté mne bude zajímat větná stavba přísloví etnika *Việt*, použití určitých typů sloves a zájmen a nakonec přistoupím k různým typům rýmů, jež se v přísloví vyskytují.

Poslední, čtvrtá kapitola se bude věnovat komparaci některých přísloví etnika *Việt* s českými příslovími. Hlavním cílem této kapitoly bude poukázat na překladatelská úskalí, která s komparací frazeologických jednotek, a nejen jich, souvisejí.

Podklady pro psaní bakalářské práce jsem čerpala z různorodých pramenů. Má práce se odvíjela na základě překladů z vietnamských sborníků a slovníků přísloví, především pak autorů jako jsou ku příkladu *Triều Nguyễn*, *Vũ Ngọc Phan* a trojice autorů *Vũ Dung*, *Vũ Thuý* a *Vũ Quang Hào*. Velmi užitečné mi byly analýzy přísloví autora *Hoàng Văn Hành* a kolektivu či anglicko-vietnamské rozbory přísloví autora *Trần Quang Mân*, ale i vietnamský výkladový slovník autora *Bùi Khắc Việt* a vietnamsko-anglický slovník autora *Bùi Phụng*. Dále jsem čerpala z publikací pojednávajících o vietnamské kultuře, převážně mi pak byly prospěšné knihy od *Phan Ké Bình* a *Hữu Ngọc*, které jsem použila při psaní druhé a třetí kapitoly. Podklady pro rozbor přísloví z gramatického hlediska jsem používala publikaci PhDr. Lucie Hlavaté a Ing. Bình Slavické *Praktická vietnamština*, a dále pak učebnice vietnamštiny pro cizince autorů *Nguyễn Anh Qué* a *Vũ Văn Thi*.

1. Uvedení do problematiky

1.1 metodologické rozlišení frazeologických jednotek a jejich další rozbor

Ve své práci bych se chtěla zaměřit především na přísloví, ale nelze se nezmínit i o ostatních frazeologických jednotkách, byť by to bylo pouze v této kapitole.

Nejrůznější frazeologické jednotky se mezi sebou liší, neboť mají jinou funkci, strukturu a původ. Jsou chápány jako formálně, významově i obsahově ustálená spojení slov s idiomatickou a výrazovou složkou. Pro tyto jednotky je též charakteristická obraznost, emocionalita nebo expresivnost, protože jejich celkový význam se liší od významu původních jednotlivých komponentů (jako např.: *ronit krokodýlí slzy*). Dále pro některá rčení, pranostiky, pořekadla a přísloví je příznačná rýmovanost (např. rčení: *I černá kráva bílé mléko dává*; pranostika: *Svatá Lucie noci upije a dne nepřidá*; pořekadlo: *je bohatá jako koza rohatá*; přísloví: *Od včely pochází med, od hada jed*). Zajímavé je, že na rozdíl od jiných frazeologických útvarů lze některá přirovnání a rčení, v některých mluvnických časech a osobách, časovat.¹

Rčení mají jinou funkci, než přísloví. Mají pouze zpestřit či oživit jazykový, popřípadě psaný, stylistický projev. Hlavním rozdílem mezi rčeními a příslovími je ten fakt, že rčení jsou lexikalizovaná slovní spojení bez mravního ponaučení, oproti tomu přísloví obsahují mravní soud, zobecnělou životní zkušenost, názorné poučení, pokárání, radu či výstrahu, tvoří je vždy celá věta, která je užívaná v neměnné, zvykem ustálené, podobě.²

Přísloví i pořekadla, též označována jako paremiologické útvary, jsou tvořeny samostatnými mikrotexty znakové povahy, které jsou zcela nezávislá na kontextové situaci. Nedají se časovat, mají metaforický základ a nesou s sebou podobenství. I mezi pořekadly a příslovími jsou však rozdíly. I když pořekadla obsahují vyjádření životních zkušeností, nevyskytuje se v nich mravní obsah, soud, který je stejně jako filozofické a výchovné poslání, tak typický pro přísloví. V praxi je však velmi těžké rozlišit, jedná-li se o přísloví nebo o pořekadlo.³

Ve vietnamském výkladovém slovníku je uvedena tato definice přísloví: "*Přísloví jsou krátké věty lidové tvorby, jsou stálé, rytmické, zachycují a vyjadřují lidské zkušenosti ve všech aspektech života (příroda, práce, respektive výroba, společnost). Vztahují se k životu, myšlení a každodennímu chování ve společnosti. Tvoří část lidového učení a jsou utvářeny životní praxí*

¹ Mrhačová, Eva: *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice* : (tematický frazeologický slovník I). Ostravská univerzita, Ostrava 2002, s. 3.

² Zaorálek, Jaroslav: *Lidová rčení*. Academia, Praha 2000. (Úvodní stať)

³ Mrhačová, Eva: *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice* : (tematický frazeologický slovník I). Ostravská univerzita, Ostrava 2002, s. 28 – 29.

lidí. *Forma a podstata je těsně spjatá, přísloví mají obvykle dva výklady – přímý výklad (podobnost) a přenesený význam (poučení). Ve většině přísloví je obsažen rým.*"⁴

Každé přísloví má dva výklady, a to přímý výklad nebo-li podobnost a přenesený význam nebo-li poučení. Při rozboru přísloví je občas obtížné určit jejich pravý význam. Mnoho z nich totiž užívá básnický působivých obrazů, které hovoří o podobné situaci mezi určitými objekty. Nejspíše by bylo jednodušší, kdybychom interpretovali obsah přísloví obyčejnou hovorovou řečí, vystihující danou situaci. Avšak obrazy, které lidová filosofie užívá, nejsou povrchní ani nepřesné analogie. Jejich smyslem je naopak popsat jádro problému, zjednodušit a popsat jej pouhou zkratkou. Do takové zkratky je třeba zakomponovat vše, co je pro danou situaci podstatné a toho nikdy nebývá málo, protože jinak by taková zkratka nenapomáhala poučení a poznání dalších generací.⁵

Pokud se chceme blíže věnovat příslovím, musíme si uvědomit, jak velmi důležité jsou pojmy a soudy v nich ukryté. Je samozřejmé, že pojmy mohou být užitečné pouze tehdy, jsou-li založené na zkušenosti mnohých lidí a odrážejí-li věci, vlastnosti a děje, které se nás nějakým způsobem dotýkají. Ve výrocích nebo-li soudech poté dané pojmy vystupují a odrážejí vazbu věcí a dějů, stejně tak jako realitu situace. Je však nutné si uvědomit, že je samotný pojem mnohotvárný a musíme si jej často dát do souvislosti s jinými pojmy, podle toho, jak odpovídá různým situacím. Taková souvislost se vždy vyjadřuje větou či souvětím, protože věta bez pojmové náplně by byla prázdná a stejně je tomu i naopak, poněvadž vztahy mezi pojmy lze zachytit pouze větou a právě pouze věta je dokáže fixovat. Tímto způsobem vznikají soudy, kterými v realitě odrážíme souvislost věcí a procesů, které jsou nedílnou součástí přísloví.⁶

1.2 historický podtext frazeologie etnika *Việt*

Mnoho prvků z lidové tvorby vznikalo za dob vietnamského feudalismu, v éře, kdy dominantní mocností ve Vietnamu byla Čína. Tomuto období se říká tzv. tisíciletá severní závislost (*Thời Bắc thuộc* popřípadě *Một nghìn năm Bắc thuộc*), která trvala od roku 111 př. n. l. do roku 939 n. l. Období tzv. tisícileté severní závislosti znamenalo pro obyvatele tehdejšího Vietnamu, kteří do té doby žili buď v matriarchálních⁷, nebo patriarchálních společnostech, sice značnou ztrátu svobody, ale na druhou stranu i možnost seznámit se s novým způsobem života a myšlenkami, do té doby neznámých náboženství, konfucianismu, buddhismu a taoismu. Toto všechno Vietnamce velmi ovlivnilo a ustanovilo zásady jejich života. Konfucianismus,

⁴ Bùi Khắc Việt: *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng, Đà Nẵng 2005.

⁵ Zich, Otakar: *Lidová přísloví a pořekadla s logického hlediska*. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1956, s. 23 a 39.

⁶ Tamtéž, s. 37 – 38.

⁷ Matriarchát se v oblasti dnešního Vietnamu vyskytoval nejspíše před obdobím tisícileté severní závislosti. S příchodem konfucianismu do zmíněné oblasti byl nahrazen patriarchátem. Pouze některé etnické minority zůstaly i nadále matriarchální (například etnická menšina *Cham* nebo-li Čamové).

buddhismus a taoismus se smíchali s místními starými náboženstvími, kultem předků, animismem a totemismem, a tím došlo k vytvoření synkretického systému, známém pod názvem Trojí náboženství (*Tam giáo*), do něhož se promítly, více či méně, všechny hlavní myšlenky zmíněných náboženství. Pro správné pochopení významu většiny přísloví etnika *Việt*, bych měla objasnit základní teze náboženství, které se ve Vietnamu vyskytují.

Snad nejvíce ovlivnil život Vietnamců konfucianismus (*Nho giáo*), vycházející z filozofie Konfucia, žijícího v Číně na přelomu 6. a 5. století př. n. l., který se do oblasti dnešního Vietnamu dostal ve 2. století n. l.⁸ Tento filozofický směr ovlivnil nejen vietnamský státní aparát, ale i společenské vztahy a vzdělanost. Konfucius svou filozofii založil na základě myšlenky, že funkce a postavení člověka se má odvozovat pouze od jeho morálních kvalit. V jeho učení byla obsažena idea, že každý člověk má v podstatě dobrý charakter, ale musí se snažit a pracovat, aby si jej udržel. Z jeho filozofie též vyplývá, že člověk může dosáhnout harmonie jedině tak, že si bude udržovat mravní čistotu. Konfucius dále vymezil systém etických hodnot, který obsahoval popis základních společenských vztahů a pravidla jejich dodržování. (Podle Konfucia je panovník nadřazen všem lidským bytostem, otec je nadřazen synovi, muž ženě, starší mladšímu.) Základním cílem Konfuciova učení bylo dosáhnout harmonie, což bylo podmíněno hlavně dodržováním daných pravidel.

Propojovacím můstkem mezi konfucianismem a obyvateli Vietnamu byl i fakt, že Konfucius do svého učení zahrnul kult předků, který byl ve Vietnamu již známý. Podle Konfucia měl každý člověk dvě duše, a to spirituální duši, která po smrti člověka odejde do nehmotného ráje a žijící duši, která se, oproti první zmiňované, stejně jako tělo zemřelého promění v prach. Spirituální duše však nemůže nikam odejít, proto je povinností potomků zemřelé osoby pečovat o takovou duši prostřednictvím kultu předků, jenž je založen na víře, že duše zemřelých se vrací na zem, do světa živých, aby chránili své potomky⁹. Tento kult, vyjadřující respekt a úctu k mrtvým předkům, je nejdůležitějším rituálem vietnamské společnosti. Vietnamci věří, že pokud se budou o duše mrtvých náležitě starat, předci jim budou na oplátku pomáhat.

V příslovích se projevuje i vliv buddhismu¹⁰. Buddhismus se vietnamsky řekne *Phật Giáo*, Buddha pak *Bụt* nebo *Phật*. V přísloví se však užívá pouze pojmenování *Bụt*. Existují tři základní

⁸ V obd. tisícileté severní závislosti bylo tehdejší území státu *Nam Việt* rozděleno na 7 komanderií, přičemž správním a společenským centrem bylo v komanderii *Giao Chi*. Ve druhé polovině 2. století n. l. byl správcem této komanderie *Sĩ Nhiếp*, jenž považován za "otce vietnamského konfucianismu" a zároveň za "zakladatele vši učenosti v Jižní zemi". Vasiljev, Ivo: Za dědictvím starých Vietů. Etnologický ústav AV ČR, Praha 1999, s. 137.

⁹ Prostředníky v komunikaci mezi světem živých a mrtvých jsou média a sny. Právě díky snům mohou být pozůstalí varováni, že se blíží nějaké nebezpečí, a ti mu poté mohou předejít nebo jej napravit. Pokud potřebují potomci od předků poradit, používají média, která se pokoušejí navázat se zemřelými kontakty. V každé vietnamské domácnosti se na čestné místo v domě umísťuje oltář předků, na kterém jsou destičky s rodokmenem. Potomci zemřelých na toto místo každý den přinášejí obětiny ve formě květin a vonných tyčinek.

¹⁰ Buddhismus se do Vietnamu dostal dvěma cestami, z Indie a z Číny. Z Indie se buddhismus do Vietnamu dostal cestou po moři, a to díky indickým obchodníkům a mnichům, nejspíš již na začátku našeho letopočtu. Mahájánový

směry buddhismu, avšak během 4. až 5. století našeho letopočtu se ve Vietnamu nejvíce uchýlil mahajánový buddhismus. Základní myšlenka buddhismu je, že člověk dosáhne osvícení na základě velkorysosti, trpělivosti, mravní čistoty, duševní síly a učnosti.

Několik příkladů přísloví ovlivněných buddhismem:

"*Bụt chùa nhà không thiêng.*" – "*Buddha v domácím chrámu není svatý.*"¹¹;

"*Gần chùa gọi Bụt bằng anh.*" – "*Tyká Buddhovi, protože bydlí blízko pagody.*";

"*Có khổ mới nên.*" – "*Strpět obtíže, získat dobrotu.*"¹².

Jako poslední náboženství musím zmínit taoismus (*Đạo giáo*). Ačkoliv se oproti buddhismu a konfucianismu nikdy neuchýlil jako státní náboženství, jeho prvky se do života Vietnamců promítly, a to hlavně v lidových vrstvách, kde byl spojován s magií a zázraky. Vietnamci věří, že jejich osud mohou změnit hlavně nadpřirozené síly, jako duchové či démoni. Filozofie taoismu kladla velký důraz na soužití člověka s přírodou a na harmonii mezi lidmi a vesmírem. Tato filozofie též zahrnovala kult nebes a božský původ panovníka, stejně jako kladla důraz i na kult předků.¹³

Na všech těchto stručných definicích vietnamských náboženství je vidět, že si jsou vzájemně velmi podobné a částečně na sebe navazují. O Vietnamcích nelze prohlásit, že by byli buď pouze buddhisté, konfuciáni či taoisté. Všichni dodržují vesměs stejné zásady vyplývající ze všech zmiňovaných náboženství, ale navíc mohou více inklinovat k jednomu určitému náboženství. Jejich víra byla dána i dobou, ve které žili. Někteří panovníci dávali přednost buddhismu, jiní konfucianismu. Všechny tyto proměny se pak odrazily na vietnamských obyvatelích, stejně jako na jejich lidové tvorbě.

V době tisícileté severní závislosti byla pracující vrstva velmi utlačovaná a nezbývalo jí v podstatě nic jiného, než se modlit k Nebesům a Buddhovi o pomoc. A ačkoli věděli, že i vyšší mocnosti jsou v tomto ohledu bezmocné, nic jim nevyčítali a pokorně se snažili přijímat to, co jim osud, na který věřili, připravil. Pro národ, který byl neuvěřitelně dlouho dobu pod nadvládou cizí mocnosti, bylo těžké smířit se svou situací, ale díky velké trpělivosti a mnohým drahocenným zkušenostem, například z častých přírodních katastrof, se snažili vydržet a překonávat životní překážky. V této době vzniklo mnoho přísloví a písní, věnující se dané tématice, a to i z důvodu, aby si lidé mohli odlehčit tehdejší nepříznivou situaci a též se necítili tak marnotratně. V příslovích z této doby je velmi zřetelně poznatelné introspektivní založení národa, lidská ctnost a pilnost, stejně tak, jako duchovní sebeobětování.¹⁴

buddhismus se do Vietnamu dostal z Číny, a během 4. až 5. století n. l. tento směr buddhismu převládl ve městě *Luy Lâu*, v provincii *Bắc Ninh*, jež bylo centrem théravádového buddhismu.

¹¹ Český ekvivalent: "*Nikdo není doma prorokem.*"

¹² Chce-li se někdo stát dobrým, musí trpět a hodně obětovat, aby něčeho dosáhl, musí těžce pracovat a cvičit.

¹³ Müllerová, Petra: *Stručná historie států – Vietnam*. Libri, Praha 2004, s. 34.

¹⁴ Vũ Ngọc Phan: *Tục ngữ và dân ca Việt-Nam*, Tập II. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 75 – 78.

Ku příkladu přísloví: "*Chớ thấy sóng cả mà ngã tay chèo.*" – "Kvůli překážkám se nevdávej.", doslova: "Neodhazuj veslo kvůli tomu, že vidíš velké vlny.", popř. "Kvůli velkým vlnám neodhazuj veslo." a "*Ai giàu ba họ, ai khó ba đời.*" – "Kdo je po tři generace bohatý, kdo je po tři generace chudý." poukazují na to, že současná situace se může změnit, protože nic netrvá věčně, tudíž není třeba, aby byl člověk zoufalý z momentálního nezdaru, ať už je to v jakémkoli směru. Lidé se jednoduše řečeno nesmějí vzdávat, ale musí věřit, že se vše zase v dobré obrátí.

1.3 základ tvorby přísloví etnika *Việt* a jejich následný vývoj

Vietnamština je jazyk obsahující neskonalý počet lidových mudrosloví, která jsou nedílnou a velmi hodnotnou součástí vietnamské literární pokladnice. Jsme však schopni říci, jak přísloví vznikala a na jakém základě se vyvíjela?

Lidová moudra jsou dozajista velmi stará. V podstatě se dá říci, že se vytvářela odnepaměti a jejich základy pocházejí nejspíš již z období raných společností. Postupem času se s vývojem lidí současně rozvíjel i jejich jazyk a běžné rady, které se předávaly po generace, dostaly specifickou podobu. Tyto rady se vždy rozšiřovaly ústně a lidé se s nimi setkávali na společných cestách za obchodem, při práci atd. Promítla se do nich ponaučení týkající se nejen toho, jak si zjednodušit práci, ale též jak vycházet s lidmi a věcmi kolem sebe.

Již asi nikdy nezjistíme, kdo jako první přišel se zvukomalebnou podobou těchto útvarů, která se postupně stala nedílnou součástí snad všech lidových rčení. Jisté však je, že jejich poetičnost má co dočinění s estetickým cítěním národa, stejně tak jako s praktičností lidí, neboť rým velmi usnadní zapamatování, a také dané moudro zjemní a zpřístupní.

Je však možné zjistit z jaké doby přísloví pocházejí a jak jsou ve skutečnosti stará? U některých přísloví lze jejich věk určit pomocí určitých lingvistických znaků, které se v nich vyskytují. Jako příklad předkládám toto přísloví:

"Con đai cái mang." – "Rodiče jsou zodpovědní za chyby svých dětí."

/Dítě / hloupý / matka / nést, trpět, strpět/.

Toto moudro mohu považovat za velmi staré, poněvadž slovo *cái* se dnes již ve smyslu "matka" nepoužívá. Požívá se spíše jako klasifikátor pro předměty, a také se jím označují samice některých druhů zvířat¹⁵. *Cái* ve smyslu "matka", se ve Vietnamu používalo například v 8. století, což dokazuje fakt, že když zemřel vojenský vůdce a krátkodobý vládce Vietnamu *Phùng Hưng*, dostal posmrtné jméno "*Bố cái đai vương*", pod kterým byl též uctíván.¹⁶ (Ačkoliv se jeho posmrtný titul překládá jako "mocný král" *bố cái* znamená "otec a matka", *đai vương* pak

¹⁵ Například pes se vietnamsky řekne *chó*, fena pak *chó cái*. *Bò cái* je zase označení pro krávu.

¹⁶ Vũ Ngọc Phan: *Tục ngữ và dân ca Việt-Nam*, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 13.

"vládce". Kombinace slabik *bồ cái* se však též může zaměnit s *vua cái*, což znamená "mocný král".¹⁷⁾

Proč má však odpovědnost za dítě matka a ne otec? *Trần Quang Mân* ve své knize o vietnamských příslovích uvádí ten důvod, že v době, kdy se toto přísloví vzniklo, existovala v oblasti dnešního Vietnamu matriarchální společnost, tím pádem měla ve společnosti hlavní slovo žena – matka, která v té době hrála klíčovou roli nejen ve společnosti, ale i v oblasti výchovy dětí.¹⁸⁾ O odpovědnosti matky, a nejen její, ve výchově dětí mluví i další přísloví:

„Con hư tại mẹ, cháu hư tại bà.“ – "Je-li dítě zkažené, je to vina matky, je-li vnouče zkažené, je to vina babičky."

/Dítě / zlobivý, zkažený / kvůli, vina / matka /, / vnouče / zlobivé, zkažené / kvůli, vina / babička/.

Tato přísloví se používají i dnes, avšak již ve smyslu, že rodiče jsou zodpovědní za svou ratolest, a pokud se jejich potomek něčím proviní, nesou za to odpovědnost oba dva. V přeneseném slova smyslu toto přísloví poukazuje i na to, že stejnou zodpovědnost má například nadřízený ke svému podřízenému.

Do dnešní doby se nám uchovalo mnoho dalších starých přísloví, která se stále hojně užívají, avšak nikdo již neví, jak stará ve skutečnosti jsou, z jakého historického období vlastně pocházejí. Jako například přísloví:

"Con mông sớng mang." – "Otec zodpovídá za hloupost dítěte."

/Dítě / hloupý / otec, muž, on / nést, trpět, strpět/.

U příkladu *„Con đại cái mang“* se pomocí lingvistických znaků dalo určit, že nejspíše vzniklo v období matriarchátu. Z přísloví *„Con mông sớng mang“* naopak jsme schopni vyčíst, že jeho původ sahá do období patriarchátu, do doby v níž bylo běžné, že byl za prohřešky potomka potrestán otec, patriarcha.¹⁹⁾ Ale jinak se toto přísloví používá stejně běžně a apeluje na rodiče stejným způsobem jako přísloví předchozí.

V této kapitole jsem ukázala, že kořeny lidové tvorby etnika *Việt* sahají nejen do doby, kdy do oblasti dnešního Vietnamu přišla indická a čínská náboženství, ale též do období, ve kterém ještě existovala klanová společenství. Na některých příslovích je sice patrné, v přibližně jaké době mohly vzniknout, avšak takových je opravdu velmi málo. Vietnamština je však jazyk stále živý, jazyk, v němž stále vznikají nová slova. Některá přísloví vznikla i během 1. poloviny 20. století, v době, kdy byl Vietnam francouzskou kolonií, a proto si myslím, že éra lidové tvořivosti není ještě z daleka u konce.

¹⁷⁾ [Http://www.maiyeuem.net/truyen-ngan-141-lich-su-phung-hung.html](http://www.maiyeuem.net/truyen-ngan-141-lich-su-phung-hung.html).

¹⁸⁾ Trần, Quang Mân: Thành ngữ & Tục ngữ Việt Nam chọn lọc (Song Ngữ Việt – Anh). Nhà xuất bản trẻ, TP HCM 2002, s. 116.

¹⁹⁾ Vũ Ngọc Phan: Tục ngữ và dân ca Việt-Nam, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 13 – 14.

2. Význam přísloví etnika *Việt* ve společnosti se zaměřením na mezilidské vztahy

V této kapitole se chci zabývat tím, jak přísloví odrážejí samotnou vietnamskou společnost. Vztahy nejsou jednoduché v žádné společnosti, natož ve společnosti lidí, odnepaměti zvyklých řídit se tolika pravidly slušného a hlavně správného chování. Vietnamská společnost je velmi specifická svou soudržností. Řídí se však vždy každý jedinec podle konfuciánských pravidel, podle kterých byl vychováván? Jaký odkaz společnosti přísloví etnika *Việt* vlastně předávají?

2.1 vztah dětí a rodičů

Snad každý člověk věří, že je dítě požehnáním. Lze říci, že ve Vietnamu toto tvrzení platí ještě více, poněvadž potomci jsou v každé vietnamské rodině velmi důležití. Svě tvrzení mohou doložit tímto příslovím: "*Có con tôi sống, không con tôi chết.*" – "Mít děti znamená starosti za života, nemít děti znamená trápení po smrti."

Příslloví poukazuje na to, že mít dítě sice pro rodiče znamená strasti a starosti v životě, protože se o něj musí starat a vychovávat jej, ale nemít dítě znamená trápení v posmrtném životě. Když totiž manželé dítě nemají, po jejich smrti není nikdo, kdo by se staral o jejich duše, respektive o oltář předků. Na důležitost vlastních potomků též poukazuje moudro: "*Bán cháu nuôi con, không ai bán con nuôi cháu.*" – "Prodat cizí dítě²⁰ a díky tomu vychovat své vlastní, nikdo neprodá vlastního potomka, aby mohl vychovat cizí dítě."

Ne každý si však hned uvědomí, kolik starostí výchova dítěte vlastně obnáší, proto se také apeluje na rodiče příslovím: "*Trời sinh voi, trời sinh cỏ.*", což do slova znamená: "Nebesa stvořila slona i trávu.". V přeneseném významu to pak znamená, že lidé mají věřit ve vyšší moc, nemají se bát mít potomky, protože je vše dané, vše je v rukách Nebes, u nichž nakonec vždy naleznou pomoc. Z toho důvodu by si lidé neměli zoufat, že by neměli čím živit své dítě.

Ve vietnamské tradiční společnosti tato přísloví a apelace v nich ukrytá platí mnohem více, než si jsme my, obyvatelé Evropy, vůbec schopni uvědomit. Je sice pravda, že dnešní Vietnamci již nedbají na tradice předků v takové míře jako kdysi, ale to neznamená, že nejsou jejich součástí, nebo že je stále, ať už vědomě či nevědomě formují a ovlivňují.

²⁰ V tomto případě je přesný překlad do češtiny poněkud složitější. Výraz "*cháu*" má více významů, avšak základní význam se většinou používá pro vnuky, vnučky, synovce či neteře. Může se však jednat i o dítě, které s námi není příbuzensky spřízněné.

"Cá không ăn muối cá uon." – "Ryba nenaložená do soli se zkazí."

"Cha mẹ trông đi thì con dại, cha mẹ ngó lại thì con khôn." – "Nedbají-li rodiče na dítě, je hloupé, když se o něj starají, je chytré."

"Khi măng không uốn thì tre trở vồng." – "Neohýbáme-li bambusový proutek, vyrostе z něj ohnutý bambus." (Český ekvivalent: "Ohýbej proutek, dokud je mladý.")

"Nêu công thì bóng cũng công." – "Je-li novoroční bambus ohnutý, je ohnutý i jeho stín."

"Con dại cái mang." – "Rodiče jsou zodpovědní za chyby svých dětí."

Těchto pět zmíněných přísloví velmi apeluje na výchovu dítěte, a tím pádem zároveň na rodiče samotné, protože právě rodiče jsou pro správný rozvoj dětské osobnosti velmi důležití. Jsou to první lidé, s nimiž se potomek dostane do styku, lidé, kteří by měli potomka formovat takovým způsobem, aby se z něj vyvinul soběstačný a užitečný člen společnosti.

První z nich přirovnává dítě k rybě. Pokud nechceme, aby se nám ryba zkazila, musíme ji naložit do soli, díky níž vydrží delší dobu, a my z ní můžeme mít užitek. S dětmi je tomu také tak. Rodiče je musí vychovávat a formovat k tomu, aby se naučily poslouchat jak jejich rady a varování, tak i jejich výtky, jinak se z nich stanou hloupé, zlé a nevychované, "zkažené" děti.

Další tři moudra explicitně apelují na rodičovskou výchovu. Když se rodiče o dítě správně nestarají, či mu nevěnují včasnou pozornost, je velmi pravděpodobné, že tím přijdou o jeho budoucí potenciál. Lidé si totiž často neuvědomují, jak důležité je rozvíjení dětských schopností a vštěpování základních společenských zásad již od útlého věku, ze kterého zůstává mnoho v lidském podvědomí, aniž by si to někdo velmi uvědomoval.

Páté přísloví, které jsem již zmínila v první kapitole, by mělo být jakýmsi upozorněním pro rodiče, aby si uvědomili, že chování dětí může ovlivnit i je samotné, hlavně pak jejich reputaci.

Příslloví **"Dao sắc không gọt được chuôi."** – "Ostrý nůž neřeže rukojeť." poukazuje na případy, kdy děti sice v rodině mají někoho, kdo by je mohl učit například nějakému řemeslu, ale bohužel tomu tak není. Tito rodinní příslušníci, nejčastěji pak otec či sourozenci, raději učí někoho cizího za peníze, ale neuvědomují si, jak výhodné či prospěšné by bylo podělit se svým nadáním s vlastním potomkem nebo přímým příbuzným.

Toto přísloví bychom našli i v češtině, českým ekvivalentem je **"Kovářova kobyla chodí bosa."**

Příslloví **"Không có da lông mọc vào đầu."** – "Není-li kůže, jak by mohla růst srst." znovu apeluje na to, jak moc je rodina a rodinná výchova pro jedince důležitá. Posláním rodičů je utvoření základů a opěrných bodů pro vývoj dítěte. Tyto základy mohou být například i rady či pomoc v nouzi, avšak vždy musíme vědět, že se nám možnost tohoto typu vůbec naskýtá. Faktem je, že pokud nemáme opěrný bod, nemůžeme se správně vyvíjet, což může to mít negativní dopad jak na nás, tak na naše okolí.

Zjednodušeně se dá říci, že nemá-li něco základ, není to nic. Protože může být například budova bez základů? Vydrží taková stavba dlouhodobě? Odpověď zní ne. Na povrch se sice mnohdykrát zdá, že je všechno v pořádku, ale když nahlédneme do nitra, zjistíme, že opak je pravdou. Z tohoto přísloví vyplývá, že bychom se správně nevyvíjeli bez lidí, kteří nás vychovávají, žíví a vedou, bez lidí, o které máme možnost se opřít.

V této části kapitoly jsem jako příklady uváděla hlavně přísloví vytýkající rodičům především přístup k výchově. V příslovích: "*Trẻ cậy cha, già cậy con.*" – "Mladí se spoléhají na své otce (respektive rodiče všeobecně), staří se spoléhají na své děti." a "*Cha mẹ nuôi con bằng trời bằng bể, con nuôi cha mẹ con kể từng ngày.*" – "Zásluhu rodičů na výchově dítěte lze srovnat s nebesy a oceánem, když má dítě žít rodiče, počítá každý den." je tomu však naopak. Stejně tak, jako není pravda, že by byli všichni rodiče zcela dokonalí, nemůžeme takový komplexní přístup použít ani u jejich potomků. Když někdo použije přísloví "*Cha mẹ nuôi con bằng trời bằng bể, con nuôi cha mẹ con kể từng ngày.*", chce poukázat na nevděk vůči rodičům. Ve Vietnamu, ale i v jiných asijských zemích, platí jednoduché pravidlo: rodiče se o děti starají až do té doby než se osamostatní, a pak se jejich vzájemné role obrátí. Tím pádem by se děti měli rodičům za jejich trpělivost a úsilí odvděčit tak, že se o ně budou starat pro změnu ony.

Mnohdykrát se však stane, že se tato "povinnost" nevděčným dětem nelíbí, nejspíš si totiž ani neuvědomí, že rodiče by pro mě udělali v podstatě cokoliv, což například dokazuje i přísloví: "*Bên ướt mẹ nằm, bên ráo con lăn.*" – "Na mokré straně matka leží, na suché se dítě rozvaluje.", které vypovídá mnohé o naprosto přirozené obětavosti matek. Většina rodičů si totiž přeje, aby se dítě mělo lépe, než oni sami. Ale jak často si dítě všimne, že si matka odtrhuje od úst, jen aby se její potomek měl dobře a nestrádal, s vědomím, že až zestárne, tak se jí odvděčí?

Na závěr této části kapitoly bych chtěla uvést ještě jedno přísloví etnika *Việt* vztahující se k další části mé práce: "*Cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy.*" – "Sed' tam, kam tě rodiče posadí." Prísloví si můžeme vyložit dvěma způsoby. První, zcela očividný význam je ten, že se rodiče musí poslouchat. Druhý, pro nás mnohem zajímavější je pak fakt, že dcera by měla vyhovět přání rodičů při výběru jejího budoucího manžela.

2.2 manželské vztahy

Základním principem soužití manželů je harmonie, pokud tato zásadní složka ve vztahu chybí, není pochyb o tom, že manželství nebude správně fungovat. Však také jedno přísloví etnika *Việt* říká: "*Nồi nào vung ấy.*" – "Jaký hrnec, taková poklice." Toto moudro podotýká, že ke všem mužům vždy existuje dokonalý protějšek a naopak. Pokud takového partnera najdeme, budeme s ním moci žít v kýžené harmonii.

Phan Kế Bính (1875 – 1921) ve své knize o vietnamských zvycích²¹ popisuje, jak by mělo vypadat tradiční vietnamské manželství. Říká, že povinností každé dobré manželky je především péče o rodiče manžela a snaha vždy pomoci manželovi. Výchova dětí a starost o chod domácnosti jsou také důležité, avšak již druhotné prvky. *Phan Kế Bính* dále uvádí, že každá žena by měla mít čtyři ctnosti (*tứ đức*):

První ctností je *công*, vztahující se k domácím pracím a chodu domácnosti, ale také zahrnuje péči o manžela a děti. Správná žena by se též měla umět věnovat obchodu. Druhou ctností je pak *dung*, ženino vzezření, které by mělo být jak příjemné, tak uhlazené, pečlivé a čisté. Za třetí ctnost se má považovat verbální projev, *ngôn*. Ženina řeč by měla být rozvážná a lahodná, ne moc hlučná, a také taktní, aby ji každý rád poslouchal. Poslední, čtvrtou ctností by mělo být *hạnh*, nebo-li dobré chování ženy. Měla by jednat s úctou a respektem, milovat svého manžela a potomky, chovat se pokorně a loajálně jak k rodičům manžela, tak i k jeho sourozencům a dalším příbuzným. Venku na ulici by měla působit skromně, ale též vyzrálé. Žena a by se za žádnou cenu neměla chovat arogantně nebo nepříjemně.

Dále by se vietnamská žena měla v průběhu svého života řídit podle tří, pro ni vymezených vztahů (*tam tông*) "*dcera – rodiče/ žena – manžel/ vdova – děti*". Toto vymezení je velmi jednoduché. První, vztahující se k rodičům znamená, že po dobu, kdy s nimi žije, musí se řídit podle jejich pravidel. Když se vdá, řídí se podle manžela, což si můžeme dokázat příslovím: "*Thuyền theo lái, gái theo chồng.*", doslova: "*Loď podle kormidla, žena podle manžela.*", a až ovdoví, tak podle svých potomků.²² Příklad přísloví můžeme poněkud rozvést, aniž by ztratilo svůj význam: "*Jako se loď pohybuje podle, (v souladu) s kormidlem, žena musí poslouchat svého manžela.*"

Manželových povinností vůči manželce je méně, to však neznamená, že by nebyly důležité. Manžel svou ženu musí milovat, vážit si jí, starat se o ni, musí mít schopnost ji usměrňovat a dát jí pocit bezpečí v časech dobrých i zlých. Muž a žena by v podstatě měli vytvořit jednu mysl.²³

Před tím, než člověk vstoupí do manželského svazku, je třeba se ujistit, jaké zázemí a výchovu má jeho partner, což dokazuje přísloví: "*Lấy vợ xem tông, lấy chồng xem giông.*" – "*Bereš-li si ženu, zjisti jaký má původ, bereš-li si muže, zjisti jaký má rodokmen.*"

Ačkoliv se může zdát, že je v přísloví ukrytý povrchní podtext, není to pravda. Ve Vietnamu, a nejen tam, lidé utváří manželské svazky mimo jiné i kvůli tomu, aby zplodili zdravé potomky. Přesně z tohoto důvodu se lidé před svatbou chtějí často ujistit, zda je partnerovo zázemí vyhovující, a to ať už se jedná o chování, zdravotní stav či zaměstnání partnerových příbuzných. To vše totiž může život budoucích potomků ovlivnit.

²¹ Phan Kế Bính: *Việt Nam Phong Tục*. Nhà xuất bản văn hoá thông tin, Thanh Hoá 2005.

²² Tamtéž, s. 75 – 76.

²³ Tamtéž, s. 76.

Příslloví "*Lây chồng lấy con út, lấy vợ chọn gái đầu.*" – "*Bereš-li si muže, vezmi si nejmladšího, bereš-li si ženu, vyber si prvorozenou.*", snoubí dohromady lidovou moudrost s konfuciánskou morálkou a řekla bych, že by mohlo být platné u většiny asijských národů. Kde jsou však v tomto lidovém moudru ukryty prvky konfucianismu? Na tuto otázku je lehká, ale zároveň i dvousečná odpověď.

Je v celku logické, že prvorozené děti zastávají v rodinách více povinností, než děti mladší. Nejstarší dcera je od útlého věku povinna pomáhat matce s chodem domácnosti, když se jí posléze narodí sourozenci, často o ně pečuje. Hlavně v minulosti se stávalo, že pokud měla matka mnoho práce, její roli v péči o mladšího potomka převzala nejstarší dcera. Fungovalo to tak hlavně z důvodu, aby malé dítě nestrádalo a vždy jej měl někdo na očích. Proto mívají nejstarší dcery nejvíce zkušeností ze všech dětí v rodině, a tím pádem se stávají skvělými adeptkami na budoucí, velmi výkonné, manželky.

Nejstarší syn v rodině má jinou, mnohdykrát více ceněnou povinnost, než zmiňované dcery. Podle konfuciánských pravidel má na starosti oltář předků, velmi důležitou součást každé vietnamské rodiny. Jeho prostřednictvím se syn stará o zemřelé předky, prokazuje jim úctu. Tento úkol musí plnit až do konce svého života. Oproti tomu jeho mladší bratři tyto povinnosti plnit nemusejí, a tím pádem nejsou k oltáři předků vázáni jako jejich nejstarší bratr. Manželka nejmladšího syna, oproti manželce prvorozeného syna, nenese na svých bedrech takové povinnosti vůči manželově rodině, jako je starost o oltář předků či o různé výročí a oslavy v rodině, a také nemá tolik povinností ohledně starání se o manželovy rodiče. O tyto záležitosti se vždy stará manželka prvorozeného syna, a to i po případné smrti svého manžela, pokud její nejstarší syn ještě není plnoletý.

Závěrem lze říci, že přísloví "*Lây chồng lấy con út, lấy vợ chọn gái đầu.*" se obrací na muže i ženu zároveň a upozorňuje na klady sňatku s nejstarší dcerou či nejmladším synem.

Příslloví "*Lây đi làm vợ, không ai lấy vợ về làm đi.*" – "*Můžeš se oženit s prostitutkou, nikdo se však neožení, aby z manželky prostitutku udělal.*" na první pohled působí poněkud vulgárně, avšak ve skutečnosti poukazuje na morální postoj muže k manželské morálce a nevěře.

I nejtěžší prohřešek ženy, jakou je například prostituce, lze odpustit, protože se jedná o něco, co se stalo před svatbou a s budoucím manželem to nesouvisí. Někteří partneři jsou schopni zapomenout na minulost svého protějšku a jít do vztahu s čistým štítem. Chová-li se však partnerka nemorálně či špatně po svatbě, je to věc, která se manžela přímo týká, věc, kterou manžel akceptovat nemůže, protože by to mohlo ovlivnit i jeho samého.

V období vietnamského feudalismu bylo velmi důležité, aby muži udržovali dlouhodobá přátelství, mnohdykrát i s vlivnými lidmi, což dokazuje přísloví "*Giàu về bạn, sang về vợ.*" – "*Bohatý díky přátelům, vážený, noblesní díky manželce.*" Vidina, že by jim přátelé mohli dopomoci k pracovním úspěchům, popřípadě bohatství byla totiž velmi motivující. Muži dominovali nejen ve společnosti jako takové, ale též ve svých rodinách, jelikož právě oni

byli ti, kteří celou rodinu materiálně zabezpečovali. Ale i manželka měla v této době svou roli. Jejím hlavním úkolem bylo se dostatečně starat o manžela a děti. Do společenských aktivit se zapojovala málo, a když už se tak stalo, bylo to proto, aby pomohla svému manželovi dosáhnout dobré pověsti ve společnosti nejen tím, že byla dobrou a pečlivou manželkou i hospodyní, ale i tím, že se ve společenských vztazích dokázala vyznat. Pokud by se žena v domácnosti náležitě nechovala, její protějšek by měl jen stěží šanci na úspěch či lepší pracovní pozici.²⁴

Z tohoto přísloví vyplývají dvě základní poučení. První je to, že když se žena neumí chovat nebo nemá pod kontrolou svou domácnost, ovlivňuje tím i svého manžela. Z toho vyplývá, že je její vystupování velmi důležité.

Druhé poučení vyplývá z faktu, že když chtějí mít lidé dobré zaměstnání, je potřeba navazovat známosti, mít možnost se opřít o dobré přátele, ale i o schopnou a dobře vychovanou manželku.

Člověk by si na první pohled řekl, že přísloví "*Com sôl cã lửa thì trèo.*" – "*Rýže vařená na vysokém plameni přeteče.*" by mělo patřit spíše do jiné kategorie, ale není to pravda. V přeneseném významu se v přísloví vyskytuje přirovnání manžela k vařící se rýži. Když totiž vaříme rýži, avšak zapomeneme ubrat sílu plamene, rýže přeteče. Pokud ale oheň včas ztlumíme, lze zmatku v kuchyni předejít. Stejně je tomu i v manželství. Rozčiluje-li se manžel, manželka může jeho vztek korigovat tím, že mlčí nebo mu prostě a jednoduše ustoupí a zbytečně se nehádá. Kdyby mu začala argumentovat, byl by pravděpodobně manželův vztek mnohem větší a mohlo by dojít k naprosto zbytečné výměně názorů.

Mnoho přísloví etnika *Việt* konstatuje, že mezilidské vztahy nejsou jednoduché a stejně tak ani život samotný. Častokrát totiž není problém vidět na první pohled. Existuje, ale buď si jej nechceme připustit, nebo ho nejsme schopni rozpoznat na první pohled.

Přísloví "*Đi lâu mới biết đường dài.*" – "*Až když dlouho jdeme, poznáme, že je cesta dlouhá.*", nebo též: "*Thức lâu mới biết đêm dài*" – "*Být dlouho vzhůru a díky tomu zjistit, jak je noc dlouhá.*" je v přímé závislosti na toto téma. Implikuje fakt, že teprve až poté, co s někým dlouho žijeme, popřípadě udržujeme dlouhodobý vztah, poznáme jeho skutečný charakter, pochopíme vzájemnou podstatu a navzájem se uvidíme v těch pravých barvách. Musíme pochopit, že vztah dvou lidí je záležitost, na které se musí pracovat, a ve které se též musí spolupracovat. Když tomu tak není, je velmi pravděpodobné, že láskyplný vztah zanikne a místo něj nastoupí hádky a často i zbytečné spory.

²⁴ Trần Quang Mân: Thành ngữ & Tục ngữ Việt Nam chọn lọc (Song Ngữ Việt – Anh). Nhà xuất bản trẻ, TP HCM 2002, s. 185.

2.3 společenské vztahy

"Sóng lâu lên lão làng." – "Ten, kdo žije dlouho, se stává starším (vesnice)." Z tohoto přísloví vychází, že si Vietnamci všeobecně cení starých lidí. V minulosti se hlavně v rurálních oblastech Vietnamu používal titul *"lão làng"* nebo-li *"starší vesnice"*. Tímto přídomekem byli častovaní muži, kteří dosáhli věku padesát let a více a již se na ně nevztahoval pracovní závazek vůči komunitě. Stát se *"starším"* byl velmi důležitý mezník v osobním životě jednotlivců. V určitých oblastech to pro takovéto muže znamenalo též podílení se na rozhodování o důležitých záležitostech týkajících se komunity.²⁵

Z přísloví vyplývá, že starší člověk je vážený a na sociálním žebříčku většinou zaujímá vysokou pozici.

V návaznosti na předchozí přísloví předkládám i moudro *"Kính lão đấng thọ."* – *"Budeš-li respektovat starší, dožiješ se dlouhého věku."* Vyskytuje se v něm totiž o trochu jiná nuance. Přísloví samo o sobě říká, co by se mělo stát v případě, když se jím budeme řídit. Člověk by měl projevovat úctu úplně všem starým lidem, nemělo by záležet na tom, jestli je známe nebo je vidíme poprvé. Dle mého názoru platí i v dnešní moderní společnosti výrok: "Jak se budeš chovat ke svému okolí, tak se bude tvé okolí chovat i k tobě.", protože naše chování ovlivňuje mnoho lidí, aniž bychom si to uvědomovali. Když se například nebudeme hezky chovat ke starým lidem před svými dětmi, určitě se pak ani ony nebudou dobře chovat k nám, až budeme staří. Proto je velmi důležité, abychom k tomuto respektu naučili i vlastní potomky, aby se pak i oni chovali stejně dobře k nám a postarali se o nás, až to budeme potřebovat.

Zasloužené úcty se ve Vietnamu dostává i učitelům. Podle konfucíánské morálky je vzdělání jedním z nejdůležitějších aspektů našeho života, je cestou k dosažení dokonalosti. Proto je ve Vietnamu pedagogické povolání jedno z nejváženějších vůbec. Však také toto přísloví říká mnoho: *"Không thầy đố mày làm nên."* – *"Nebýt učitele, nestaneš dobrým člověkem."* Podle konfucianismu je sebezdokonalování přímo závislé právě na vzdělání a vědomostech, které v průběhu života získáme, a přesně proto jsou pro nás lidé, od kterých se můžeme něco naučit tak důležití. Myslím si, že i přísloví: *"Một chữ nên thầy."* – *"Ten, kdo nás naučí jeden znak, je učitelem."* samo o sobě též vypovídá mnoho.

Přísloví jsou, dá se říct "návody na život". Když se jimi lidé řídí, mohou jim život velmi usnadnit. V případě přísloví *"Ăn một miếng, tiếng để đời."* – *"Sníst jedno sousto, mít reputaci na celý život."* se dostáváme k tématu reputace, která je snad pro všechny asiaty extrémně důležitým prvkem bytí. Kdo má špatnou reputaci, jako by v očích ostatních nebyl. Na člověka se špatnou reputací se druzí dívají skrz prsty, a kdyby byl například v nouzi, jen málo kdo by mu byl ochoten pomoci.

²⁵ Trần Quang Mân: Thành ngữ & Tục ngữ Việt Nam chọn lọc (Song Ngữ Việt – Anh). Nhà xuất bản trẻ, TP HCM 2002, s. 304.

Hlavní myšlenka moudra "*Ăn một miếng, tiếng để đời.*" je ta, že musíme být opatrní na vše, co děláme, říkáme i jíme, protože všechny naše činy mohou nést následky. Proto musíme vždy jednat podle našeho nejlepšího vědomí a svědomí. Kvůli jednomu soustu, například kvůli jedné krádeži, si přece doživotně nezkažíme pověst.

Podobný význam má i přísloví "**Đóng cửa bảo nhau.**" – "*Vyříkat si za zavřenými dveřmi.*". Na první pohled působí přísloví dojmem, že pokud si někdo záměrně povídá za zavřenými dveřmi, hanobí tam reputaci ostatních. Příklad naopak apeluje, aby lidé neříkali nepříjemné věci na veřejnosti, a tím uchovali tvář druhých. Jak jsem již výše uvedla, reputace je pro Vietnamce velmi důležitá. Stejně tak je i důležité, aby člověk před druhými neztratil tvář, ale aby též nebyl příčinou toho, že tvář ztratí někdo jiný. I z tohoto důvodu lidé používají přísloví: "**Quạ không bao giờ mổ mắt quạ.**" – "*Havran nikdy neklovne do očí havranovi.*", nebo-li bližní si nikdy navzájem neublíží.

Přísloví "**Cây ngay chẳng sợ chết đứng.**" – "*Rovný strom se nebojí, že zemře na zásah blesku.*" se stejně jako předchozí příklady zabývá reputací. Z moudra vyplývá, že ten, kdo žije poctivě, nemusí mít obavy z pomluv či hanobení ostatních lidí.

Dobří a přímí lidé jsou ve vietnamské společnosti velmi vážení. Jejich přátelé vědí, že se na ně kdykoliv mohou obrátit a že jejich důvěra nebude zklamána. Je sice pravda, že se říká: "důvěřuj, ale prověřuj", avšak použije-li někdo o sobě či o někom jiném přísloví "**Cây ngay chẳng sợ chết đứng.**", prověřování již zřejmě není zapotřebí. I k tomuto přísloví existují další varianty:

"Ngồi ngay không sợ bóng nghiêng." – "*Sedíš-li rovně, nebojíš se šikmého stínu.*";

"Cây ngay không sợ chết đứng." – "*Rovný strom se nebojí, že zemře na zásah blesku.*";

"Không có ghẻ chẳng phải né ruồi." – "*Nemáš-li svrab, nemusíš se vyhýbat mouchám.*";

"Ở ngay bóng không lệch." – "*Jsi-li rovný, tvůj stín se nenaklání.*".

Přísloví "**Chớ vuốt râu hùm.**" – "*Nehlad' vousy tygroví.*" nás upozorňuje, že si musíme dát pozor na přehnanou familiárnost, zachovat si odstup a chladnou hlavu. Je sice pravda, že se lidem občas stává, že jsou například přehnaně důvěřiví k někomu, koho vlastně vůbec neznají, ale chování tohoto typu by v důsledku mohlo být i velmi na škodu. Když někoho neznáme, nevíme, co od něj můžeme čekat, ani jak se v určité situaci zachová.

Přísloví apeluje i na to, že nemáme být drzí ani na někoho, kdo se k nám zachová zle či hrubě. Vždy musíme hledět do budoucnosti na teoretické důsledky našeho jednání, což dokazují i přísloví "**Vuốt mặt nẻ mũi.**" – "*Hladíme-li obličej, musíme brát v úvahu nos.*" a "**Mắng chó nẻ chủ nhà.**" – "*Chceme-li vynadat psovi, musíme brát ohled na jeho majitele.*". Obě přísloví poukazují, že pokud někoho kritizujeme, nesmíme zapomínat na to, že naše kritika může ranit či popudit někoho jiného, někoho, ke komu bychom měli mít respekt a úctu. Podle vietnamské etiky není špatně, když někoho kritizujeme či napomínáme, vždy to však musíme dělat taktně, rozhodně ne vulgárně či za použití silných slov, kterých bychom mohli posléze litovat. Přesně z tohoto důvodu Vietnamci velmi rádi kritizují a napomínají pomocí

příslaví. Je to velmi taktní způsob, kterým se lze vyhnout zbytečným konfliktům jak na veřejnosti, tak i v domácím prostředí.

Moudro **"Choi với chó, chó liếm mắt."** – *"Když si budeš hrát se psem, olíže ti obličej."* upozorňuje na fakt, že si člověk nesmí nikoho moc připouštět k tělu. Pokud to nedodržuje, může se stát, že ztratí vlastní důstojnost. V tomto případě je v přísloví pro lepší uvědomění použit ekvivalent osoby a psa. Protože právě naši mazlíčci jsou nejlepším příkladem situace, kdy někdo, v tomto případě pes, přestane mít patřičný respekt a úctu, přestane se bát a začne být drzí.

Takováto situace může nastat naprosto kdekoliv a v podstatě s kýmkoliv, a proto si musíme dát pozor na naše chování a také na to, jakým způsobem se svým okolím jednáme, aby se nestalo, že by se nám náš přístup k něčemu nebo někomu vymstil.

Další varianty přísloví:

"Chó con liếm mắt." – *"Štěně ti olíže obličej."*

"Choi cò, cò mổ mắt, chơi chó, chó liếm mắt." – *"Když si budeš hrát s čápem, klovne ti do očí, když si budeš hrát se psem, olíže ti obličej."*

"Yêu chó, chó liếm mắt." – *"Miluješ psa, pes ti olíže obličej."*

"Bụt trên toà đời nào gà mổ mắt." – *"Když Buddha sedí na svém místě, tak mu kuře nikdy nemůže klovnout do očí."*

Příslaví **"Bán anh em xa, mua láng giềng gần."** – *"Prodat vzdálené příbuzné, koupit blízké sousedy."* má relativně mnoho variant, jejichž smysl je stejný:

"Anh em xa không bằng láng giềng gần." – *"Daleko žijící příbuzní se nerovnají blízkým sousedům."*

"Bà con ở xa không bằng lân la láng giềng." – *"Daleko žijící příbuzní nejsou jako blízcí sousedé."*

"Bà con xa không bằng láng giềng gần." – *"Daleko žijící příbuzní nejsou jako blízcí sousedé."*

"Họ hàng ở xa không bằng láng giềng gần." – *"Daleko žijící příbuzní nejsou jako blízcí sousedé."*

Sousedské vztahy jsou pro Vietnamce velmi důležité, ať už ve městech nebo na vesnicích. Vietnamci jsou velmi soudržní a přátelští a své sousedy častokrát považují nejen za velmi blízké přátele, ale vnímají je v podstatě jako část své rodiny. Často je to též z důvodu, že jejich vzájemné sousedské vztahy jsou lepší a vzácnější než se samotnou rodinou, která například žije daleko. Musíme však si uvědomit, že vzájemné vztahy lidí, ať už se sousedy či se svou rodinou, jsou takové, jaké si mezi sebou navzájem pěstují. Chovají-li se k sobě dobře a důvěrně, bude jejich vztah blízký a stanou se bližními, i když třeba bydlí daleko od sebe. Chovají-li se k sobě však chladně, jejich vztah bude chladný a budou mít od sebe daleko, ačkoliv by třeba bydleli vedle sebe. Z toho plyne, že fyzická vzdálenost nerozhoduje, důležitý je vzájemný vztah.

Přesně z toho důvodu se používá i toto přísloví "*Ở gần nên gần, ở xa nên xa.*" – "*Máme-li se k sobě blízko, staneme se blízkými, máme-li se k sobě daleko, odcizíme se.*"

Kromě toho, že se sousedi snaží v nouzi pomoci jeden druhému, jsou schopni i sdílet zármutek, stane-li se něco špatného, nebo radost, potká-li někoho ze sousedů štěstí. Tento fakt, který si můžeme doložit i příslovím "*Một con ngựa đau cả tàu không ăn cỏ.*" – "*Jeden kůň stůně a celá stáj nejí.*", je viditelný převážně na vesnicích, kde lidé žijí v užším styku a jsou si bližší než ve městech.

Samozřejmě přísloví "*Ở gần nên gần, ở xa nên xa*", "*Bán anh em xa, mua láng giềng gần.*" a „*Một con ngựa đau cả tàu không ăn cỏ.*“ neplatí vždy. Každý člověk se za svůj život minimálně jednou setká s někým, koho považuje za přítele, avšak jeho důvěra k té dané osobě se mu nakonec nevyplatí. To dokazují i přísloví: "*Tin bạn mất vợ.*" – "*Věříš-li příteli, ztratíš ženu.*" a "*Tin bọm mất bò.*" – "*Věříš-li zloději, přijdeš o dobytek.*" Toto přísloví oproti předchozímu příkladu poukazuje na to, že ačkoliv někomu důvěřujeme, musíme zároveň zůstat obezřetní a nesmíme se nechat zbytečně oklamat.

3. Přísloví etnika *Việt* z hlediska jazykového

V této kapitole se budu zabývat paremiologickými útvary z jazykového hlediska. Avšak před tím, než se k tomuto tématu dostanu, je třeba uvést několik základních informací o vietnamštině samotné.

Vietnamština, jakožto jeden z jazyků oblasti jihovýchodní Asie, se řadí do austroasijské jazykové rodiny a patří do mon-khmerské větve a tzv. viet-muongské skupiny. Jazykovědci se stále dohadují, mezi jaký typ jazyka vietnamština ve skutečnosti patří, avšak podle Skaličkovi strukturní typologie lze vietnamštinu zařadit mezi polysyntetické jazyky, pro které je typické vyjadřování gramatických funkcí kombinací a slovosledem plnovýznamových slov, popřípadě mezi izolační jazyky, u kterých se gramatické funkce vyjadřují pomocnými slovy.²⁶

Základní slovní zásoba vietnamštiny je tvořena jednoslabičnými, dvou slabičnými i více slabičnými slovy, věta je pak tvořena na základě pevného slovosledu *subjekt – verbum – objekt*. Změníme-li pořádek slov ve větě, měníme tím i její význam. Ve vietnamštině se neuzívá skloňování, časování, ani tvaroslovné změny. Z toho vyplývá, že z tvaru slova není vždy lehké poznat, o jaký slovní druh se jedná. Mluvnické významy se ve vietnamštině vyjadřují gramatickými elementy, nebo-li pomocnými, neplnovýznamovými slovy, které se pojí se slovy plnovýznamovými.²⁷

Přísloví, jakožto zkratkovité lidové literární útvary, které si lidé po staletí uchovávají, se však častokrát striktními gramatickými pravidly neřídí. Proto v této kapitole ujasním, jaká je nejčastější větná stavba přísloví, jakým způsobem se v přísloví užívají slovesa a zájmena, abych osvětlila, užívají-li se v příslovích stejné gramatické vazby jako v běžném jazyku. Na závěr kapitoly se zaměřím na rým, vyskytující se v paremiologických útvarech.

3.1 větná stavba paremiologických útvarů

3.1.1 věta jednoduchá

Základní stavební dvojicí vietnamské věty je subjekt – predikát (*chủ ngữ – vị ngữ*). Ve funkci subjektu může stát substantivum (*danh từ*), osobní zájmeno (*đại từ nhân xưng*), ukazovací zájmeno (*đại từ chỉ định*) apod.²⁸ Nyní uvedu tři základní typy věty jednoduché (*câu đơn giản*).

²⁶ Čermák, František: Jazyk a jazykověda. Karolinum, Praha 2001, s. 203.

²⁷ Vasiljev, Ivo: Za dědictvím starých Vietů. Etnologický ústav AV ČR, Praha 1999, s. 31 – 33.

²⁸ Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 14.

a) Věta jednoduchá je tvořena subjektem a nominálním predikátem (*vị ngữ là danh từ*), který zastupuje sponové sloveso *là* (*hệ từ là*), do češtiny překládané slovem "být". Do níže uvedeného vzorce mohou dosadit například toto přísloví:

"Của biếu là của lo, của cho là của nợ."

/Majetek / darovat, darovaný / být / majetek / starost /, /majetek / dát, darovat, darovaný /
být / majetek / dluh/.

"Majetek přijatý darem je starostí, majetek darovaný je dluhem."

Ačkoliv se v tomto případě jedná o souvětí, mohla bych čárku nahradit tečkou a vytvořit tak dvě věty jednoduché, jež jsou vytvořeny na stejném principu: *Của biếu là của lo. Của cho là của nợ.*

Subjekt	Nominální predikát
<i>Của biếu (přijatý majetek)</i>	<i>là của lo (je starostí)</i>
<i>Của cho (darovaný majetek)</i>	<i>là của nợ (je dluhem)</i>

b) Věta jednoduchá s adjektivním predikátem (*vị ngữ là tính từ*) je specifická tím, že ačkoli se ve vietnamštině spona *là* s adjektivním predikátem nepojí, překlad do češtiny je stejný jako v případě věty s nominálním predikátem se sponou *být*.²⁹ Tento typ věty zastupuje následující příklad, v němž není užito spony *là*, v českém překladu je však použití spony *být* nutné:

"Ai giàu ba họ, ai khó ba đời."

/Kdo / bohatý / tři / rodiny /, / kdo / chudý / tři/ generace/.

"Kdo je po tři generace bohatý, kdo je po tři generace chudý."

Jako u minulého příkladu lze tuto větu rozdělit do dvou stejně sestavených vět jednoduchých. (*Ai giàu ba họ. Ai khó ba đời.*)

Subjekt	Adjektivní predikát
<i>Ai (kdo)</i>	<i>giàu ba họ (bohatý tři generace)</i>
<i>Ai (kdo)</i>	<i>khó ba đời (chudý tři generace)</i>

Ve větě jednoduché s adjektivním predikátem se setkáme i s elementy stupňování *bằng* (stejně, stejně jako), *hơn* (element určující druhý stupeň přídavných jmen) či *nhất* (element určující třetí stupeň přídavných jmen).

²⁹ Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 55.

c) Věta jednoduchá může obsahovat slovesný predikát (*vị ngữ là động từ*), který lze vytvořit jak samostatnými, bezpředmětovými slovesy, (*động từ độc lập*) tak nesamostatnými, předmětovými slovesy (*động từ không độc lập*).³⁰

"Tò vò nuôi nhện."

/Vosa / živit, chovat / pavouk/.

"Vosa živí pavouka."

Subjekt	Slovesný predikát (plnovýznamové sloveso)	Objekt
<i>Tò vò (vosa)</i>	<i>nuôi (živit)</i>	<i>nhện (pavouk)</i>

"Ổng bụng muốn trèo cây cao."

/Zavalité, veliké břicho /chtít / lézt / strom / vysoký/.

"Tlusté břicho chce lézt na vysoký strom."

Subjekt	Slovesný predikát (<u>neplnovýznamové sloveso</u> + infinitiv)	Objekt
<i>Ổng bụng (tlusté břicho)</i>	<i><u>muốn</u> trèo (chtít lézt)</i>	<i>cây cao (vysoký strom)</i>

3.1.2 souvětí

Příslloví etnika *Việt* jsou tvořena různými typy souvětí, avšak nejčastěji obsahují vedlejší větu podmínkovou, tvořenou dvojicí spojek *nếu ... thì* (jestliže / když ... tak). *Nếu* uvozuje vedlejší větu podmínkovou, *thì* se pak vztahuje k ději, který by měl proběhnout po splnění dané podmínky.³¹ Jelikož jsou však přísloví útvary, které vkládají poučení či radu k danému problému velmi zkratkovitě, často se stává, že je dvojice spojek *nếu ... thì* vynechávána. Je to dáno hlavně tím, že se přísloví jako taková většinou na člověka neobrací skrze jeho oslovení, protože se jedná o všeobecná moudra. I přes tuto skutečnost každý pochopí jádro problému.

"Ăn một miếng, tiếng để đời."

/Jíst / jeden / ústa, sousto / hlas, reputace / celý / život/.

"Sníst jedno sousto, mít reputaci na celý život."

Tato věta se dá přepsat i do jiné formy, aniž by ztratila svůj význam:

"Nếu anh ăn một miếng thì tiếng để đời."

"Sníš-li jedno sousto, budeš mít reputaci na celý život."

³⁰ Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 70.

³¹ Tamtéž, s. 173 – 174.

"Chơi với chó, chó liếm mắt."

/Hrát si / s / pes /, / pes / olíznout, olízat / obličej/.

"Hraješ-li si se psem, olíže ti obličej."

I v tomto případě můžeme větu přepsat a přitom použít podmínkové spojovací vazby, jako v předchozím případě, a přitom nezměnit její význam:

"Nếu anh chơi với chó thì chó liếm mắt."

"Když si budeš hrát se psem, olíže ti obličej."

Přísluví etnika *Việt* jsou též pokladnicí souvětí souřadných, kdy dvě věty hlavní, stojící vedle sebe odděleny čárkou, se mohou oddělit i tečkou a vytvořit tak dvě věty jednoduché, které na sebe kontextově navazují. Uvedme si několik příkladů:

"Cá chọn nơi sâu, người tìm chỗ tốt." ("Cá chọn nơi sâu. Người tìm chỗ tốt.")

/Ryba / vybírat si, zvolit si / místo / hluboko /, / člověk / hledat / místo / dobré/.

"Ryba si vybírá klidné místo hluboko pod vodou, člověk si hledá dobré místo."

"Gà khôn giấu đầu, chim khôn giấu mỏ." ("Gà khôn giấu đầu. Chim khôn giấu mỏ.")

/Slepice / chytrý / schovat, maskovat /, / pták / chytrý / schovat, maskovat / zobák/.

"Chytrá slepice si schová hlavu, chytrý pták si schová zobák."

3.1.3 věta bezpodmětná

Stejně jako v jiných jazycích je i ve vietnamštině obvyklé, že se používají bezpodmětné věty (*câu vắng chủ ngữ*). Jelikož jsou přísloví ucelené, avšak zkratkovité texty vyjadřující všeobecná tvrzení, je velmi běžné, že se v nich podmět nevyskytuje. Ve vietnamských bezpodmětných větách bývají predikátem převážně modální slovesa jako *có thể* (je možné, lze), *cần* (je třeba), *nên* (mělo by se) a *phải* (musí se), dále pak slovesa předmětová *xin* (prosit), *mời* (zvat), *yêu cầu* (žádat, požádat – důraznější charakter), *đề nghị* (požádat, poprosit – pokornější, slušnější charakter) a také tvary rozkazovacích vět.³² Avšak v příslovích se vyskytují převážně bezpodmětné věty tvořené za pomoci elementů rozkazovacího způsobu. Nyní uvedu některé příklady:

"Đừng thấy đỏ mà ngỡ là chín."

/Záporný rozkaz / vidět / červený / ale / domnívat se, chybně věřit / že / zralý/.

"Nemysli si, že červený plod musí být zralý plod."

Element *đừng*, jenž stojí vždy před slovesem, vyjadřuje záporný rozkaz a zakazuje celou, po něm následující větu.

³² Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 177 – 178.

"Chớ đi ngày bảy, chớ về ngày ba."³³

/Záporný rozkaz / jít / den / sedm, sedmý /, / záporný rozkaz / vrátit se, vracet se / den / tři, třetí/.

"Neodcházej sedmého dne, nevracej se třetího dne."

Element *chớ* vyjadřuje stejně jako *đừng* záporný rozkaz, avšak oproti *đừng* uvozuje spíše radu, než přímý zákaz činnosti.

3.2 použití sloves v paremiologických útvarech

Jak jsem již na začátku této kapitoly uvedla, vietnamština je jazyk, který slova neohýbá, nesklonuje ani nečasuje, ale používá neplnovýznamová slova, která větu rozvíjejí a upřesňují. Proto bývá pro překladatele těžší na první pohled rozlišit, jedná-li se o přísloví, pořekadlo či jiné frazeologické jednotky. O kterou frazeologickou jednotku se jedná, poznáme často až z kontextu.

Větnou stavbu paremiologických útvarů jsem již naznačila, a proto bych dále chtěla poukázat na to, jakým způsobem se v příslovích používají slovesa, jejichž významným rysem je kombinování s elementy, díky nimž se vyjadřují rozličné gramatické kategorie. Proto se zaměřím na slovesa samostatná a nesamostatná, slovesa pohybu a směru a na modální slovesa.

3.2.1 samostatná a nesamostatná slovesa

Vietnamština stejně jako čeština rozděluje slovesa na samostatná – bezpředmětová (*động từ độc lập*) a nesamostatná – předmětová (*động từ không độc lập*). Do samostatných sloves zahrnujeme ta, k nimž nemusíme, ale můžeme přiřadit předmět (*tân ngữ*), a která vyjadřují činnost či změnu a mají svůj samostatný věcný význam. Mezi nesamostatná slovesa pak patří ta, k nimž předmět přiřadit musíme, abychom jejich význam doplnili. Čeština považuje oba tyto typy sloves za plnovýznamová³⁴, avšak ve vietnamštině tomu tak není. Ve vietnamštině řadíme mezi plnovýznamová slovesa pouze slovesa bezpředmětová a slovesa předmětová jsou považovaná za neplnovýznamová. Vietnamština do neplnovýznamových sloves zařazuje slovesa modální (*động từ tình thái*) a sponová (*động từ quan hệ*), která se v češtině zahrnují mezi slovesa pomocná.³⁵ Nyní uvedu několik příkladů pro větší orientaci:

³³ Toto přísloví vychází z vietnamské pověry, podle které se na cestu nemá vycházet ve dnech, které obsahují číslovku 7, tj. 7., 17. a 27. dne lunárního měsíce a vracet by se nemělo ve dnech, obsahujících číslovku 3, tj. 3., 13. a 23. dne lunárního měsíce. V těchto dnech mají lidé strach, aby se jim nepříhodilo něco zlého. Hữ Ngọc: Wandering through Vietnamese culture. Nhà xuất bản Thế Giới, Hà Nội 2008, s. 398

³⁴ Sochorová, Marie: Český jazyk v kostce. Fragment, Havlíčkův Brod 1996, s. 47.

³⁵ Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 70 – 71.

a) Příklady s plnovýznamovými slovesy:

"*Cọc đi tìm trâu.*"

/Kůl / jít / hledat / buvol/.

"*Kůl jde hledat buvola.*"

Subjekt	Slovesný predikát (plnovýznamová slovesa)	Objekt
<i>Cọc (kůl)</i>	<i>đi tìm (jít hledat)</i>	<i>trâu (buvol)</i>

"*Thằng chột làm vua xứ mù.*"

/Klasifikátor pro chlapce a níže postavené muže / jednooký / dělat / král / země, region / slepý/.

"*V zemi slepých je jednooký králem.*"

Subjekt	Slovesný predikát (plnovýznamové sloveso)	Objekt	Přísluvečné určení místa
<i>Thằng chột (jednooký)</i>	<i>làm (dělat)</i>	<i>vua (král)</i>	<i>xứ mù (země slepých)</i>

"*Ếch ngồi đáy giếng.*"

/Žába / sedět / dno studny/.

"*Žába sedí na dně studny*

Subjekt	Slovesný predikát (plnovýznamové sloveso)	Přísluvečné určení místa
<i>Ếch (žába)</i>	<i>ngồi (sedět)</i>	<i>đáy giếng (dno studny)</i>

b) Příklady s neplnovýznamovými slovesy:

"*Ngọc lành chẳng phải bán rong.*"

/Drahokam / krásný, léčivý / ne / muset / prodávat / od místa k místu, toulat se/.

"*Krásný drahokam se nemusí prodávat na ulici.*"

Subjekt	Slovesný predikát (<u>neplnovýznamové – modální</u> <u>sloveso v záporu + infinitiv</u>)	Adverbium
<i>Ngọc lành (krásný drahokam)</i>	<i>chẳng phải bán (nemusí se prodávat)</i>	<i>rong (na ulici)</i>

"Vỏ quýt dày có móng tay nhọn."

/Slupka / mandarinka / tlustý / být, existovat / nehty / ostrý/.

"Na tlustou slupku od mandarinky jsou ostré nehty."

Subjekt	Slovesný predikát (<u>neplnovýznamové – sponové sloveso có</u>)	Objekt
Vỏ quýt dày (tlustá slupka mandarinky)	có (být)	móng tay nhọn (ostré nehty)

3.2.2 další nejčastější typy sloves v příslovích etnika Việt

a) Slovesa pohybu a směru (động từ chỉ phương hướng)

Ve vietnamštině existuje několik specifických sloves, která blíže určují směr pohybu. Jedná se o slovesa: *về* (vrátit se, jít zpět), *đến* (přijít, přijet), *tới*³⁶ (přijít přijet), *ra* (jít ven, vyjít), *vào* (vstoupit do, vjet), *lên* (vyjít nahoru, nastoupit), *xuống* (sejít dolů, sestoupit), *qua* (přejít, jít přes, přijít) a *sang* (přejít, jít do). Tato slovesa mohou stát ve větě samostatně, a to před příslovečným určením místa vyjádřeným substantivem, ale také se vyskytují za jinými slovesy vyjadřujícími pohyb, mezi něž patří slovesa *đi* (jít), *chạy* (běžet) či *bay* (letět), *đưa* (doprovodit) aj.³⁷

Některá slovesa tohoto typu ukáží na příkladech:

"Rượu vào lời ra." – "Vino dovnitř, slova ven."³⁸

/Alkohol, víno / vstoupit / slova / jít ven/.

"Qua cầu nào biết cầu ấy." – "Most, který přejdeš, znáš."³⁹

/Přejít / most / který / znát / most / ten/.

"Chớ đi ngày bảy, chớ về ngày ba." – "Neodcházej sedmého dne, nevracej se třetího dne."

/Záporný rozkaz / jít / den / sedm, sedmý /, / záporný rozkaz / vrátit se, vracet se / den / tři, třetí/.

"Đánh kẻ chạy đi, không đánh người chạy lại." – "Trestáme toho, kdo od nás utíká, netrestáme toho, kdo se k nám vrátí."

/Bít, trestat / člověk / běžet / pryč /, /ne / bít, trestat / člověk / běžet / zpět/.

³⁶ Toto sloveso se používá převážně v jihovietnamském dialektu.

³⁷ Hlavatá, Lucie; Slavická, Bình: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 111 – 116.

³⁸ Přísloví poukazuje na fakt, že pokud člověk pije moc alkoholu, tak často není schopen kontrolovat slova, která vypouští z úst. Toto přísloví se používá i v případě, kdy se opilý člověk chvástá.

³⁹ Projdeme-li jedou nějakou zkušeností či obtížemi, pro příště již víme, co všechno to obnáší.

Z příkladů je vidět, že se jedná pouze o samostatně stojící slovesa pohybu, která rozvíjejí substantiva stojící před nebo za nimi. Neuvádím zde žádný příklad kombinací sloves vyjadřujících pohyb a směr s jinými výše zmíněnými pohybovými slovesy, poněvadž se v příslovích v podstatě nevyskytují. Je to dáno hlavně tím, že Vietnamci velmi rádi, nejen při hovoru, volí tu nejkratší variantu věty, aniž by věta ztratila svůj smysl, a také tím, že jsou přísloví zkratovitě útvary a do formy, v jaké jsou zapisovány, není třeba přidávat jakákoliv jiná plnovýznamová slova či elementy, které by její význam pouze zkonkrétnily, avšak nezměnily.

b) Modální slovesa (*đông từ tình thái*)

Modální, pomocná slovesa stojí ve vietnamštině převážně před plnovýznamovým slovesem a zahrnujeme mezi ně slovesa: *được* (smět, moci, být schopen, dokázat), *có thể* (moci, mít možnost, být schopen, možná), *nên* (je třeba, měl bych), *cần* (potřebovat), *phải* (muset) a *muốn* (chtít).⁴⁰

Výskyt těchto sloves není v příslovích tak hojný, ale domnívám se, že je vhodné se o nich minimálně zmínit a uvést některé příklady:

"*Gần chùa thì được ăn xôi.*"

/Blízko / pagoda / tak / moci / jíst / lepkavá rýže vařená v páře/.

*"Bydlet blízko pagody znamená moci jíst obětiny."*⁴¹

"*Vay nên đợ, đỡ nên ân.*"

/Půjčka, půjčovat si / je třeba / závazek /, / pomoc / je třeba / vděk/.

"Půjčka by měla být závazkem, pomoc vděkem."

"*Uống nước phải chừa cặn.*"

/Pít / voda / muset / zanechat, opustit, vyhnout se / zbytek/.

*"Když pijeme vodu, musíme zanechat zbytek."*⁴²

⁴⁰ Vũ Văn Thi: Tiếng Việt cơ sở. NXB Đại Học Quốc Gia Hà Nội, Hà Nội 2007, s. 129 a 160.

⁴¹ 1. a 15. dne v měsíci, a také o slavnostech, se pokládají obětiny na oltář. Příklad takové obětiny je například *xôi*, lepkavá rýže vařená v páře, která může mít sladkou i slanou úpravu. Po obřadu se obětiny rozdávají, a pokud bydlíme blízko pagody, dostane se na nás, pokud bydlíme daleko, už na nás nic nezbude. Skrytý význam je ten, že pokud má někdo dobré známosti, či bydlí blízko někoho vlivného, dostávají se mu různé výhody.

⁴² Toto přísloví vychází z etiky Vietnamců. Člověk nesmí být moc chamtivý a musí být schopen se něčeho vzdát, aby se z toho mohli těšit i ostatní. Tež se jedná o chování Vietnamců na veřejnosti. Pít a jíst se má s mírou, vždy by se měla nechat v misce troška jídla a ve skleničce aspoň jeden doušek, na znamení, že již máme dost a nikdo nám již nemusí nic víc nabízet či přidávat. Ten, kdo se tímto pravidlem na veřejnosti neřídí, je považován za nevychovaného hrubiána.

"*Muốn tròn phải có khuôn, muốn vuông phải có thước.*"

/Chtít / kruh / muset / mít / šablona / , / chtít / čtverec / muset / mít / měřítko/.

"*Chceš-li kruh, musíš mít šablonu, chceš-li čtverec, musíš mít měřítko.*"⁴³

Pokud se v příslovích objeví modální sloveso, má převážně poučný až moralizující charakter. Slovesa *có thể* a *cần*, převážně související s vlastním prospěchem člověka, se v příslovích zaměřených na mezilidské vztahy prakticky nevyskytují. Když si všimneme posledního uvedeného přísloví, vyskytuje se tam sice modální sloveso *muốn*, poukazující na osobní prospěch a přání, avšak stojí v kombinaci s dalším modálním slovesem *phải*, vyjadřujícím nutnost uskutečnění děje.

3.3 použití zájmen v příslovích etnika Việt

Zájmena (*đại từ*) patří do jedné z nejkomplicovanějších částí vietnamské gramatiky. Ve vietnamštině, stejně jako v češtině, existují zájmena osobní (*đại từ nhân xưng*), ukazovací (*đại từ chỉ định*), tázací (*đại từ nghi vấn*), neurčitá (*đại từ phiếm chỉ*), zvrtná (*đại từ phản thân*) aj., avšak jejich využití je mnohem širší než v češtině, protože mohou zastupovat v podstatě všechny slovní druhy, ale také fráze či celou větu. Všechny typy vietnamských zájmen se používají podle přesně vymezených pravidel, která jsou častokrát velmi komplikovaná. Proto je obvyklé, že jsou vietnamská zájmena pro cizince nejen těžce naučitelná, ale i špatně pochopitelná. Je to dáno tím, že mezi některými zájmeny existují jen velmi malé, a pro nerodilého mluvčího téměř neviditelné, nuance.

Ve této části kapitoly se proto zaměřím na základní vietnamská zájmena, a protože se zajímám hlavně o přísloví týkající se společenských vztahů, budou mne dále zajímat určité nuance mezi osobními zájmeny a jejich změny v průběhu času.

3.3.1 osobní zájmena

Vietnamská osobní zájmena jsou specifická tím, že se řídí podle vztahu mezi posluchačem a mluvčím. Jsou ovlivněná dle toho, kolik je mluvčímu a posluchači let, jaká vazba je dohromady pojí, sociálním postavením, a v neposlední řadě hraje velkou roli i zdvořilost, respekt a úcta. Všechny tyto faktory pak ovlivňují volbu osobního zájmena při rozhovoru dvou či více jedinců. Oproti češtině se ve vietnamských osobních zájmenech projevuje další zvláštnost,

⁴³ Z přísloví vychází, že pokud chce někdo dělat cokoliv pořádně, musí k tomu mít nějakou "předlohu". Týká se to i faktu, že ve společenských vztazích musí existovat normy, pravidla, předpisy a zákony, které udržují spravedlivost a pořádek, a dle kterých by se měl každý řídit.

substantivní výpůjčka. Jde o to, že se substantiva označující příbuzenské vztahy používají jako zájmena.⁴⁴

Jako důkaz tohoto faktu uvedu několik základních vietnamských osobních zájmen:

Em: doslova se překládá jako mladší bratr či sestra, také se používá v případech první až třetí osoby jednotného čísla, (za předpokladu, že je osoba mladší než mluvčí a patří do stejné věkové kategorie jako mluvčí) místo osobních zájmen já, ty, on, ona.

Chi: starší sestra/ona, se používá pro ženu v první až třetí osobě jednotného čísla, místo osobních zájmen já, ty/vy, ona. (Mluvčí či posluchač musí být starší, ale oba jedinci by měli patřit do stejné věkové kategorie.)

Anh: starší bratr/on, se používá naprosto stejně jako *chi*, avšak je ekvivalentem pro muže, používá se místo osobních zájmen já, ty/vy, on.

Bà: babička/paní, je zdvořilé oslovení ženy patřící do starší generace než mluvčí či posluchač. Používá se především pro druhou a třetí osobu jednotného čísla, místo osobních zájmen vy, ona. Zájmenem *bà* oslovujeme převážně starší či výše postavené ženy ve společenských stycích.

Ông: dědeček/pán, je mužským ekvivalentem osobního zájmena *bà* a jeho použití je stejné, zastupuje osobní zájmena vy a on.⁴⁵

"*Gần chùa gọi but bằng anh.*"

/Blízko / pagoda / nazývat / Buddha / jako / on (starší bratr)/.

"Tyká Buddhovi, protože bydlí blízko pagody."

Toto přísloví v sobě ukrývá výtku vůči někomu, kdo si dost dobře neuvědomuje své vlastní postavení ve společnosti. Buddha, je a vždy bude výše postavený než kterýkoliv jiný obyčejný člověk, proto nehledě na věk mluvčího by se o něm mělo mluvit jako o "dědečkovi", a proto používat osobní zájmeno "ông". Zároveň pokud by někdo Buddhu oslovil zájmenem *anh*, stavěl by jej tím do stejné pozice a stejné věkové kategorie jako mluvčí, což je nepřijatelné.

Problém u vietnamských osobních zájmen nastává, když zjistíme, že každý člověk může být osloven relativně velkým množstvím osobních zájmen, přesně podle toho, s kým má to dočinění a v jaké situaci se právě nachází. Dle mého názoru je znalost určitých specifických slov, v tomto případě osobních zájmen, velmi důležitým faktorem pro pochopení pro nás tak odlišné kultury, kterou ta vietnamská skutečně je. Ve vietnamštině neexistuje jedno slovo pro vyjádření například zájmena "já", jak už jsme si mohli povšimnout v předchozím odstavci. V podstatě lze říci, že se zájmeno "já" mění přesně podle toho, jak člověk roste a stárne a nejen to. Osobní zájmena dostávají odlišnou podobu i v průběhu času, v závislosti na místě i dialektu.

⁴⁴ Hlavatá, Lucie; Slavická, Binh: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 10 - 11.

⁴⁵ Tamtéž, s. 11.

a) substantivní oslovení používaná pro otce a matku

Phan Kế Bính ve své knize *Việt Nam Phong Tục* například uvádí různé varianty pro oslovení rodičů. Na jednom místě se otci říká bố a matce đẻ (rodit), na jiném je otec thầy (ve významu otec, učitel, instruktor či mistr) a matka u (toto oslovení se používá převážně na vesnicích). Dále se zmiňuje o tom, že v horských oblastech se matce říká bà a na venkově v severním Vietnamu pak bu. V době, kdy v deltě Mekongu existovala francouzská kolonie Kočincína, říkalo se otci tía a matce má a začátkem 20. století bylo běžné i oslovení ba pro otce a me pro matku. Zmiňuje se i tom, že se matce říkalo i cái, avšak toto oslovení je v dnešní době naprosto nepřijatelné a již se vůbec nepoužívá.⁴⁶

V dnešní spisovné vietnamštině se pro otce používá oslovení bố a pro matku me, dohromady pak bố me znamená rodiče. V příslovích se však užívá staršího jazyka, a tudíž se spíše setkáváme s dvojicí cha – me, která je do dnes velmi oblíbená. Než přistoupím k příkladům, měla bych podotknout, že se v příslovích používá substantivních oslovení cha s me hlavně v kombinaci s osobním zájmenem con (dítě).

"Cha me nuôi con bằng trời bằng bể, con nuôi cha me con kể từng ngày."

/Rodiče/ živit, starat se / dítě / jako / nebesa / jako / oceán /, / dítě / živit, starat se / rodiče / počítat, zmiňovat / každý / den/.

"Zásluhu rodičů na výchově dítěte lze srovnat s nebesy a oceánem, když má dítě živit rodiče, počítá každý den."

"Cha me trông đi thì con dại, cha me trông lại thì con khôn."

/Rodiče / dívat se, hledět / ven / tak / dítě / hloupý /, / rodiče / dívat se, hledět / zpět / tak / dítě / chytrý/.

"Nedbají-li rodiče na dítě, je hloupé, když se o něj starají, je chytré."

"Cha me cú, đẻ con tiên, cha me hiền, sinh con thảo."

/Rodiče / ošklivý, zlý /, / porodit, narodit se / dítě / nádherné, krásné /, / rodiče / hodný /, / porodit, narodit se / dítě / hodný, starostlivý, mající vděk k rodičům/.

"Oškliví, zlí rodiče porodí krásné dítě, laskaví, hodní rodiče porodí starostlivé a hodné dítě."

"Con dại cái mang."

/Dítě / hloupý / matka / trpět, strpět, nést/.

"Rodiče jsou zodpovědní za chyby svých dětí."

⁴⁶ Phan Kế Bính: *Việt Nam Phong Tục*. Nhà xuất bản văn hoá thông tin, Thanh Hoá 2005, s. 10.

"Con gái giống cha, giàu ba họ, con trai giống mẹ, khó ba đời."

/Dcera / podobný, jako / otec /, / bohatý / tři / generace/, / syn / podobný, jako / matka /, / chudý, těžký / tři / generace, život/.

"Dcera podobající se otci bude po tři generace bohatá, syn podobající se matce bude po tři generace chudý."

b) substantivní oslovení používaná pro manžela a manželku

Pokud bychom se podívali do vietnamského slovníku, našli bychom výraz vợ (manželka), chồng (manžel) a vợ chồng (manželé). Avšak mezi sebou se manželé tímto způsobem neoslovují. Podle *Hữu Ngọc* v době starověku oslovoval manžel manželku zájmenem nàng (ty) a ona jeho chàng (též ve významu "ty"), ale to především na venkově⁴⁷. Manželé s aristokratickou krví se oslovovali jinak. Když muž mluvil se svou ženou, používal výraz ta, "já", aby poukázal na své vyšší postavení. Žena při rozhovoru s manželem nazývala sama sebe oslovením thiếp, aby tak vyjádřila svou submisivitu. Zajímavé je, že toto slovo znamená též "konkubína". Na začátku 20. století oslovovala žena manžela slovem câu (ty) a on ji zase mợ⁴⁸ (ty). Obě tato slova patří do již zmíněné kategorie substantivní výpůjčky, kdy jsou podstatná jména používána jako zájmena. V průběhu let se mezi manželi používá mnoho oslovení vztahujících se například k jejich vzájemné lásce, či například k tomu, má-li již pár potomka či nikoliv. Díky francouzskému romantismu se ve 20. a 30. letech 20. století mezi manželi velmi rozšířilo oslovení "anh – em", "starší bratr – mladší sestra", které se používá až do současnosti, a to i v případě, že je manželka starší než její choť.⁴⁹

Příslloví jsou však všeobecné rady, proto se v nich většinou neobjevují drobné nuance ve výběru oslovení mezi manželi navzájem a užívá se v nich většinou pouze dvojice slov "vợ – chồng". Z přísloví je hlavně patrné to, jak důležité je správně si zvolit partnera, popřípadě když už si jej zvolíme, tak jakým způsobem bychom se k němu měli chovat, abychom vytvořili pevný a trvalý svazek, dobré zázemí pro budoucí potomky.

"Giàu về bạn, sang về vợ."

/Bohatý / díky / přítel /, / vznešený, proslulý, vážený / díky / manželka/.

"Bohatý díky přátelům, vážený, noblesní díky manželce."

⁴⁷ Podle *Nguyễn Kim Thân* jsou to substantiva fungující jako klasifikátory i jako zájmena. V lidové i klasické literatuře jsou použity jako osobní zájmena, hlavně mezi mladými lidmi. V moderní literatuře před rokem 1945 pak fungují jako oslovení pro mladé lidi střední vrstvy obyvatel, a to vždy spíše ve městě než na venkově.

Nguyễn Kim Thân: *Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt*. NXB Giáo dục, Hà Nội 1997.

⁴⁸ Slovo *câu* lze též přeložit jako "pán/mistr", v návaznosti na to je pak *mợ* ve významu "pánova žena".

⁴⁹ *Hữu Ngọc*: *Wandering through Vietnamese culture*. Nhà xuất bản Thế Giới, Hà Nội 2008, s. 396 – 397.

"Lấy chồng lấy con út, lấy vợ chọn gái đầu."

/Brát si, vzít si / manžel / vzít si / nejmladší dítě /, / brát si / manželka / vybrat / dcera / prvorozená/.

"Bereš-li si muže, vem' si nejmladšího, bereš-li si ženu, vyber si prvorozenou."

"Lấy vợ xem tông, lấy chồng xem giống."

/Brát si, vzít si / manželka / dívat se, podívat se / hlava rodiny /, / brát si / manžel / dívat se, podívat se / rodokmen/.

"Než vstoupíme do svazku, musíme zjistit, jaké má partner rodinné zázemí a výchovu."

3.3.2 ukazovací a tázací zájmena

Vietnamských ukazovacích zájmen je sice mnohem méně, než zájmen osobních, avšak stejně jako výše uvedená osobní zájmena se řídí podle určitých specifik, která si člověk musí pamatovat k tomu, aby je vůbec byl schopen užívat. Chceme-li použít ukazovací zájmena, musíme se ohlížet na umístění mluvčího a posluchače v prostoru, popřípadě na umístění daného objektu, na který chceme poukazovat. Existují dva typy vietnamských ukazovacích zájmen. Jedná se o ukazovací zájmena místa (*đại từ chỉ nơi chốn*) a ukazovací zájmena používající se pro osoby, zvířata a věci (*đại từ chỉ định*). První zmíněný typ ukazovacích zájmen se však v příslovích nevyskytuje, poněvadž přísloví nepoukazují na konkrétní osobu nebo věc uloženou v prostoru, ale naopak jsou velmi obecná, nekonkrétní. Druhý typ demonstrativ se v příslovích vyskytuje relativně hojně. Mezi tato zájmena patří: *này* (ten, tento), *ấy* (ten, tamten), *đó* (ten, tamten), *kia* (tamten), která se řídí dle vzdálenosti mezi objektem, na který poukazujeme, a mluvčím či posluchačem. Tato zájmena jsou nesamostatná, tím pádem nemohou stát ve větě samostatně, vždy se musí vázat na osobu, zvíře či věc.⁵⁰

Objeví-li se v příslovích etnika *Việt* ukazovací zájmena, jedná se většinou o zájmena *ấy*, *này* a *kia*. Zájmeno *ấy* (ten, tamten) se používá při poukazování na objekt nacházející se blízko posluchače, ale daleko od mluvčího, popřípadě jedná-li se o předmět, o němž se v hovoru již mluvilo. Oproti tomu zájmeno *này* ukazuje na určitý objekt, jenž se nachází blízko mluvčího, ale daleko od posluchače. Zájmeno *kia* také poukazuje na určitý objekt, tento objekt je však vzdálený jak od mluvčího, tak od posluchače. Všechna zájmena pak zpravidla stojí za podstatným jménem.

"Đứng núi này trông núi nọ" – "Stát na jednom kopci a dívat se na jiný."

/Stát / kopec / tento / dívat se / kopec / ten/.

⁵⁰ Hlavatá, Lucie; Slavická, Bình: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003, s. 42 – 45.

Zájmeno "nọ" je specifické tím, že osobu, či předmět, ke které se vztahuje, momentálně nevidíme, a tím pádem nemůžeme přesně určit prostorové vztahy mezi mluvčím, posluchačem a daným objektem. Nọ překládáme jako "ten / onen".

Toto přísloví do slova znamená: "Stát na tomto kopci, dívat se na onen kopec." V češtině bychom pak řekli: "Vzdálenější louky jsou vždy zelenější." Naprosto stejný význam mají i tato přísloví, ve kterých se však nepatrně liší ukazovací zájmena:

"Đúng núi nọ đọ núi kia."

/Stát / kopec / ten, onen / soutěžit / kopec / tamten/.

"Đúng núi nọ trông núi này."

/Stát / kopec / ten, onen / dívat se / kopec / tento/.

"Đúng núi nọ nhìn non kia."

/Stát / kopec / ten, onen / dívat se / kopec / tamten/.

Vyskytne-li se v příslovích ukazovací zájmeno áy, je to většinou v kombinaci se zájmenem nào (který, jaký), nímž se ptáme na objekt a jež chceme blíže určit z více objektů stejného druhu, jako v těchto případech:

"Nồi nào vung áy." – "Jaký hrnec, taková poklice."

/Hrnec / jaký, který / poklice / taková/.

"Qua cầu nào biết cầu áy." – "Most, který přejdeš, znáš." ("Jaký most přejdeš, takový znáš.")

/Přejít / most / který / znát / most / ten/.

"Án cây nào, rào cây áy" – "Strom, z něhož máš užitek, oplot'."

/Jíst / strom / který / oplotit / strom / ten/.

V příslovích etnika *Việt* se též vyskytuje tázací zájmeno ai (kdo). Někdy se zájmeno *ai* vyskytuje ve formě přímé otázky, ale většinou je použito se zápornkou ve formě konstatování. Je velmi zajímavé, že všechna přísloví, která obsahují tázací zájmeno *ai* a zápornku (*ai* + *không*, *chẳng*, což znamená *nikdo*), můžeme přeformulovat do otázky bez zápornky, aniž by se změnil význam přísloví:

"Ai giàu ba họ, ai khó ba đời."

/Kdo / bohatý / tři / generace / , / kdo / chudý / tři / život/.

"Kdo je po tři generace bohatý, kdo je po tři generace chudý?"

(Ve smyslu: Nikdo není po tři generace ani bohatý, ani chudý.)

"Chẳng ai giàu ba họ, chẳng ai khó ba đời."

/Nikdo / bohatý / tři / generace /, / nikdo / bohatý / tři / životy/.

"Nikdo není po tři generace bohatý, nikdo není po tři generace chudý."

"Làm sãi không ai đóng cửa chùa."

/Mnoho / buddhistický mnich / nikdo / zamknout / dveře / pagoda/.

"Ačkoliv je velmi mnoho mnichů, žádný z nich nezamkne dveře pagody."

"Cha chung không ai khóc."

/Otec / společný / nikdo / plakat, oplakávat/.

"Společného otce nikdo neoplakává."

Na závěr této části kapitoly jsem ještě vybrala jedno tázací zájmeno, jež se v příslovích vyskytuje. Jedná se o zájmeno sao, znamenající "proč". Toto zájmeno se používá v otázce doplňovací, ptáme-li se na něco, co nám ještě není známo.

"Không có lửa sao có khói."

/Záporka/ být, existovat / oheň / proč / být, existovat / kouř/.

"Když není oheň, proč je kouř?"

"Không có mây, sao có mưa."

/Záporka / být, existovat / mraky /, / proč / být, existovat / déšť/.

"Když nejsou mraky, proč prší?"

3.4 rým v přísloví

Přísloví národnosti *Việt*, stejně tak pořekadla (*thành ngữ*), ustálené výrazy (*quán ngữ*), hádanky (*câu đố*) a lidové písně (*ca dao, dân ca*), jsou útvary lidové slovesnosti a patří k lidové lyrice. Mezi všemi těmito útvary můžeme najít určité shody. Je to dáno tím, že všechny lidové prvky byly a jsou velmi populární a rozšířené, tudíž se může stát, že se místy prolínají. Proto některá přísloví můžeme najít jak v poesii, tak v lidových písních *ca dao*⁵¹.

⁵¹ Písně *ca dao* jsou stejně jako přísloví anonymní díla, která vytvořili obyčejní lidé, a která se šířila ústně. V písních *ca dao* se objevují rozličná témata, jako láska mezi mužem a ženou, rodinná láska, láska k sousedům, ale i láska k práci, zemi, přírodě a míru. *Ca dao* jsou narušeny od přísloví tvořeny krátkými větami, jejichž počet se liší, většinou se však jedná o čtyři, šest, osm a více na sebe navazujících vět, doplňných velkou škálou melodií. *Ca dao* byly tvořeny na základě dvou klasických básnických forem rýmování *lục bát* a *song thất lục bát*. (Vũ Ngọc Phan: *Tục ngữ và dân ca Việt-Nam*, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 21 – 22.)

Forma *lục bát* již v názvu poukazuje na počet slabik veršů, které se pravidelně střídají. *Lục* i *bát* jsou sino-vietnamská slova, *lục* znamená šest, *bát* znamená osm. Báseň tedy musí začínat šestislabičným veršem, po kterém následuje verš osmislabičný. Není stanoveno, kolik veršů musí báseň obsahovat, avšak pokaždé to musí být sudé číslo. Název formy *song thất lục bát* je také složen ze sino-vietnamských slov. *Song* znamená pár, *thất* je sedm, *lục* šest a *bát* osm. Báseň

Rým v přísloví je velmi hojný. Může stát jak na začátku přísloví, tak uprostřed nebo na konci výroku. Nyní uvedu příklad, kde je v lidové písni obsaženo přísloví:

"Cá không ăn muối cá wòn." – "Ryba, která se nenaloží do soli, se zkaží."

Lidová píseň, ve formě *lục bát*, toto moudro dále doplňuje:

"Cá không ăn muối cá wòn.

Con cưỡng cha mẹ trộm đường con hư."

/Ryba / záporka /jíst / sůl / ryba / ztuchlý/. /Dítě / vzdorovat, oponovat / rodiče / sto / cesta / dítě / zkažený/.

"Ryba, která se nenaloží do soli, se zkaží. Dítě, které rodičům vždy vzdoruje, je zkažené⁵²."

Všimněme si, že ačkoliv mají tyto příklady velmi podobný obsah, liší se formou, ve které jsou zapsány.

Podobně jako u textů lidových písní, je většina přísloví rýmovaná, a díky tomu si lidé dané moudra lehce zapamatují. Rým může být ve větě zastoupen na různých pozicích. Na všechny možné varianty nyní poukáži.

3.4.1 rým ve větě jednoduché

Pokud je přísloví tvořeno jednoducho větou, mohou se rýmovat dvě a více slov v ní obsažených⁵³.

a) Rýmovat se může první slovo s druhým:

"Cáo nào tử tế với gà." – "Která liška se chová slušně ke kuřeti."

/Liška / který / vlídný, laskavý, dobrotivý / s / slepice, kuře/.

b) Druhé slovo se může rýmovat se třetím:

"Chó treo mèo đậy." – "Před psem se jídlo věší, před kočkou zas přikrývá."

/Pes / vyset, věšet / kočka / přikrýt/.

c) Druhé slovo se může rýmovat se čtvrtým:

"Mát bò mới lo làm chuồng." – "Postavit stáj teprve až po ztrátě vola."

/Ztratit/ kráva, vůl / nově, najednou / starost / dělat / stáj/.

začíná dvěma sedmislabičnými verši, po kterých následuje verš šestislabičný a osmislabičný. Občas se setkáme i s obrácenou variantou, kdy báseň začíná šestislabičným veršem, po němž následuje osmislabičný a dva sedmislabičné verše. (Slavická, Nguyen Thi Binh: Praktická fonetika vietnamštiny. Karolinum, Praha 2008, s. 122 – 124.)

⁵² Ve smyslu nevychované a nevděčné.

⁵³ Duong Dinh Khue: Vietnamese folk literature. Gateway, 1988, s. 8 – 9.

d) Druhé slovo se může rýmovat se čtvrtým a zároveň se šestým:

"Nêu cong thì bóng cũng cong." – "Je-li novoroční prut ohnutý, tak je ohnutý i jeho stín."

/Novoroční bambus / ohnutý / tak / stín / také / ohnutý/.

e) Opakování:

V přísloví tvořených jednoduchou větou můžeme považovat za rým i stejně se zapisující slova, která se opakují. V přísloví "*Qua cầu nào biết cầu ấy*" má slovo "*cầu*" (most) stejný význam v obou případech, v přísloví "*Rộng bụng hơn rộng nhà*" tomu tak však není, jedná se zde o pouhou hru se stejně znějícími slovy. Slovo "*rộng*", které za normálních okolností znamená "rozlehlý" se pojí se slovem "*bụng*", které znamená "břicho" a tvoří tak zcela jiné slovo "velkorysost"⁵⁴:

"Qua cầu nào biết cầu ấy." – "Most, který přejdeš, znáš."

"Rộng bụng hơn rộng nhà." – "Velkorysost je lepší než rozlehlý dům."

3.4.2 rým v souvětí

Pokud jsou přísloví tvořena souvětím, většinou se rýmuje poslední slovo z první věty s určitým slovem z věty následující. Zde uvádím nejčastější varianty rýmů tohoto typu.

a) Poslední slovo první věty se rýmuje s prvním slovem druhé věty:

"Ăn một miếng, tiếng để đời." – "Sníst jedno sousto, mít reputaci na celý život."

/Jíst / jedna / ústa, sousto / , / reputace / celý / život/.

b) Poslední slovo první věty se rýmuje s druhým slovem druhé věty:

"Có mồm thì cắp, có nắp thì đậy." – "Když máš pusu, tak jí zavři, když máš víko, tak jej přiklop."

/Mít / ústa / tak / zavřít / , / mít / víko / tak / přiklopit/.

c) Poslední slovo první věty se rýmuje se třetím slovem následující věty:

"Đi với bụi mặc áo cà sa, đi với ma mặc áo giấy." – "Chodíš-li s mnichy, oblékni si kutnu, přátelíš-li se s duchy, obleč si papírové šaty."

/Jít / s / Buddha / obléknout / kutna mnichů / , / jít / s / duch / obléct / šaty / papír, papírové/.

⁵⁴ "*Rộng bụng*" – "rozlehlé břicho". Vietnamci věří, že centrum emocí a pocitů a vlastností člověka nesídlí v srdci, ale v břiše.

d) Poslední slovo první věty se rýmuje se čtvrtým slovem následující věty:

"Chó đánh rần trong hang, chó đánh đại bàng trên mây." – "Neútoč na hada v jeho doupěti, ani na orla v mracích."

/Záporný rozkaz / útočit, bít / had / v / doupě, jeskyně /, /záporný rozkaz / útočit, bít / orel / v / mraky/.

e) Poslední slovo první věty se rýmuje s pátým slovem následující věty:

"Biết thì thưa thốt, không biết thì dựa cột mà nghe." – "Mluv pouze když víš, když nevíš, tak poslouvej."

/Vědět / tak / mluvit, odpovídat /, /záporka / vědět / tak / opřít se / pilíř, sloup / a / poslouchat/.

f) Poslední slovo první věty se rýmuje s šestým slovem následující věty:

"Cha mẹ nuôi con bằng trời bằng bể, con nuôi cha mẹ con kẻ từng ngày." – "Zásluhu rodičů na výchově dítěte lze srovnat s nebesy a oceánem, ale když má dítě žít rodiče, počítá každý den."

Rodiče/ žít, starat se / dítě / jako / nebesa / jako / oceán /, / dítě / žít, starat se / rodiče / počítat, zmiňovat / množství, jeden za druhým / den/.

g) Poslední slovo první věty se rýmuje s posledním slovem druhé věty:

"Sông có khúc, người có lúc." – "Řeka má svoje zákruty, člověk své chvíle."⁵⁵

/Řeka / mít / úsek /, /člověk / mít / moment, chvíle/.

h) Paralelismus

Přísluví etnika *Việt* se však nezbytně nemusí rýmovat. Existují i taková, která rým vůbec neobsahují. Tento typ přísloví ale většinou zahrnuje jinou estetickou složku, která základní poetičnost nahrazuje nebo rýmovaný výrok doplňuje, a tou je protikladnost nebo-li paralelismus⁵⁶ mezi jednotlivými komponenty ve větě. Díky paralelismu jsou přísloví stejně lehce zapamatovatelná, jako kdyby obsahovala rým.

V následujících příkladech je paralelismus zastoupen:

"Mật ít ruồi nhieu." – "**Trochu medu, hodně much."**

/Med / trochu / moucha / hodně/.

"Ở hiền gặp lành, ở ác gặp ác." – "Jsme-li laskaví, potkáme dobro, jsme-li zlí, potkáme zlo."

/Být, žít / laskavý, hodný / potkat /dobro, být, žít / krutý / potkat / krutost/.

⁵⁵ Ve smyslu: "Mít teď smůlu, ale štěstí příště."

⁵⁶ Vũ Ngọc Phan: Tục ngữ và dân ca Việt-Nam, Tập I. Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956, s. 21.

4. Překladatelská úskalí související s komparací přísloví národnosti *Việt* a českých přísloví

Neexistuje mnoho přísloví etnika *Việt*, která by v doslovném překladu měla úplně ten samý význam, jako česká. U některých přísloví sice nemáme problém najít český ekvivalent, avšak pouze díky tomu, že jsme schopni porozumět přenesenému významu a zkratkovitosti konkrétního útvaru.

V předchozí kapitole jsem nastínila gramatickou stavbu přísloví etnika *Việt*. V této kapitole se proto zaměřím na komparaci některých přísloví etnika *Việt* s jejich českými ekvivalenty, a na související problémy, které jsou s tím spojené.

a) "*Tai vách mạt dưng.*" – "*I stěny mají uši.*"

/Ucho / stěna, příčka / tenká čára, céva, škvíra / bambusová mříž/.

Vietnamci, ale i jiné národnosti toto přísloví používají, chtějí-li si navzájem připomenout, aby byli více opatrní při tom, když něco říkají a zamezili tím prozrazení tajemství nebo si jen uchovali své soukromí sami pro sebe. A ačkoliv je následující přísloví známé v mnoha jazycích, jeho forma, respektive slova v něm užitá, se liší. "*Tai*" znamená "*uši*", "*vách*" je pak stěna či příčka z lehkého materiálu, většinou ze dřeva, nebo ze směsi smíchané ze slámy a bláta, kterou se potře bambusovou mříž, je přes to tedy vše slyšet, zatímco "*dưng*" je "*bambusová mříž*", příčka, stěna, upletená z bambusových latí, "*mạt*" jsou v našem případě tenké škvíry mezi bambusovými latěmi, skrz které je všechno vidět i slyšet. Z toho vyplývá, že pokud je zeď vyrobena tímto způsobem, je zřejmé, že tajemství není dobře zabezpečeno, nemá problém uniknout a poté se dále rozšiřovat. Problém však je, že kdyby někdo překládal toto přísloví bez znalosti kontextu, jistě by narazil na mnohé problémy, například i proto, že se v moudru nevyskytuje sloveso.

b) "*Thả mồi bắt bóng.*" – "*Lepší vrabec v hrsti, než-li holub na střeše.*"

/Pustit / kořist / chytat / stín/.

I v tomto přísloví se při doslovném překladu do češtiny objevují značné rozdíly. "*Thả mồi*" doslova znamená "*upustit kořist*", "*bắt bóng*" znamená "*chytit stín*". Ze spojení těchto čtyř slabik pak dostaneme doslovně přeložené přísloví "*Upustit kořist, chytit stín.*"

K tomuto moudru se vztahuje vietnamská bajka pojednávající o hladovém psu, který jednoho dne na trhu uloupil kus masa a dostal se i s kořistí do bezpečí. Když však přebíhal přes most, uviděl ve vodě svůj vlastní odraz, aniž by věděl, že to je on. Přišlo mu, že pes ve vodě

má v tlamě mnohem větší kus masa než on sám, a tak se rozhodl vyplivnout maso, které svíral v čelistech a skočit do vody, aby se zmocnil větší porce. Pes samozřejmě odcházel s prázdnou.⁵⁷

Lidové moudro "*Thả mồi bắt bóng*" upozorňuje hloupé, malicherné, respektive lehkomyšlné osoby, že by neměli ignorovat či opouštět to, co momentálně mají, jen kvůli tomu, aby se bezhlavě pouštěli do něčeho iracionálního, popřípadě nereálného.

c) "*Báu vật tìm quý nhân.*" – "*Vrána k vráně sedá.*"

/Vzácnost / hledat / vznešený, respektovaný/.

V češtině má přísloví "*Vrána k vráně sedá.*" většinou poněkud negativní zabarvení. Ve vietnamštině se však oproti češtině hojně užívá jak v pozitivním, tak i negativním smyslu. Jedná se o jedno z přísloví, u kterých je přímý i přenesený význam jasný hned po přeložení, poněvadž lze v tomto uceleném zkratkovitém textu najít jak subjekt, tak i verbum a objekt.

d) "*Không có lửa sao có khói.*" – "*Není kouře bez ohně.*"

/Záporka / být, existovat / oheň / proč / být, existovat / kouř/.

V tomto případě je komparace vietnamského a českého přísloví velmi snadná. Můžeme jej doslovně přeložit takto: "*Když není oheň, proč je kouř.*", a tím získáme v podstatě totožné přísloví: "*Není kouře bez ohně.*" Význam obou přísloví je naprosto stejný, zahrnuje fakt, že vše, respektive každý, ať už i neznámý fenomén, musí mít rozumné vysvětlení. Existuje též přísloví "*Không có mây, sao có mưa.*" – "*Jak to, že prší, když nejsou mraky.*", které má ten samý význam.

e) "*Gieo gió gặt bão.*" – "*Zasít vítr, sklídit bouři.*"

/Zasít / vítr / sklídit, sklízet / bouře/.

Stejně jako předchozí přísloví lze tento příklad převést do češtiny do slova a bez jakýchkoliv úprav. V obou jazycích pak vyjadřuje, že když způsobíme nějakou zlou věc, musíme strpět i následky, které z ní plynou, ačkoliv mohou být velmi vážné. Další varianty se stejným významem jsou: "*Cấy gió chụ bão.*" – "*Pěstovat vítr, strpět bouři.*" a "*Gieo vạ nhỏ rước vạ lớn.*" – "*Zasít malé neštěstí, přivítat velké neštěstí.*"

f) "*Lâu ngày lá dâu thành lụa.*" – "*Trpělivost růže přináší.*"

/Dlouho, dlouho dobu / listy, list / moruše / stát se / hedvábí/.

Doslovný překlad přísloví zní: "*Z listů moruše se jednou stane hedvábí.*" (Hedvábnictví, nebo-li chov bource morušového, je časově i klimaticky velmi náročné.) Obě varianty přísloví podotýkají, že trpělivost se vždy vyplácí. V české variantě je nastíněna odměna za trpělivost,

⁵⁷ Trần, Quang Mân: Thành ngữ & Tục ngữ Việt Nam chọn lọc (Song Ngữ Việt – Anh). Nhà xuất bản trẻ, TP HCM 2002, s. 320.

růže, ve vietnamské je pak odměnou za trpělivost hedvábí, což je velmi významný asijský vývozní artikl.

h) "***But chùa nhà không thiêng.***" – "*Nikdo není doma prorokem.*"

/Buddha / pagoda / dům, domácí / záporka / svatý/.

I v tomto přísloví se setkáváme s jistými kulturními odlišnostmi, ačkoliv smysl je v obou případech zachován. Jedná se o náboženské odlišnosti. Přímý překlad přísloví je: "*Buddha v domácím chrámu není svatý.*". Vietnamská varianta odkazuje na Buddhu a buddhismus, na náboženství, které se ve Vietnamu vyskytuje již od začátku našeho letopočtu a hlásí se k němu převážná většina obyvatel Vietnamu. A ačkoliv je Buddha, jakožto zakladatel buddhismu ve Vietnamu všeobecně velmi vážený, v tomto přísloví je slovo "*But*" použito jako alegorie, a to ve smyslu *nikdo, ani Buddha, není dokonalý.*

i) "***Có làm thì mới có ăn.***" – "*Bez práce nejsou koláče.*"

/Být, existovat / dělat, pracovat / pak / teprve /být, existovat /jíst/.

I zde se setkáváme se stejným výkladem českého i vietnamského přísloví, který vyjadřuje, že musíme vynaložit snahu, to znamená pracovat, abychom měli co jíst. Doslovný překlad přísloví "*Có làm thì mới có ăn.*" je na první pohled relativně srozumitelný. Proto také mohu uvést, že vietnamská varianta přísloví "*Bez práce nejsou koláče.*" zní: "*Teprve po těžké práci bude co jíst.*"

j) "***Cọc đi tìm trâu.***" – "*Nejde-li Mohamed k hoře, musí hora k Mohamedovi.*"

/Kůl / jít / hledat / buvol/.

Doslovný překlad do češtiny zní: "*Kůl jde hledat buvola.*" V obou případech přísloví znamená dělat něco, co odporuje zdravému rozumu. Rozdíl je pouze v tom, že je v obou jazycích zvolen vhodný ekvivalent, který má za úkol vhodně nastínit něco nelogického.

Další varianty tohoto přísloví jsou: "***Trâu chẳng đi tìm cọc, cọc lại đi tìm trâu.***" – "*Nejde-li buvol hledat kůl, půjde naopak kůl hledat buvola.*" a "***Chạc đi tìm trâu.***" – "*Kůl jde hledat buvola.*".

Při překladech se člověk často setká s rozdíly, které se vztahují k vzájemně odlišné mentalitě, kultuře, náboženství, klimatu, a také jazyku dvou či více zemí. Těchto několik příkladů mělo za úkol poukázat především na tyto problémy. Pokud není překladatel obeznámen se všemi zmíněnými odlišnostmi, je velmi těžké, aby byl jeho výsledný překlad pochopitelný jak pro laiky, tak i pro ty, kteří se v té dané oblasti pohybují. Málokdy totiž platí, že doslovný překlad znamená to samé v obou jazycích.

5. Závěr

Jak přísloví, tak pořekadla jsou označovány za paremiologické útvary nebo-li samostatné mikrotexty znakové povahy. Pořekadla však neplní zcela stejnou funkci jako přísloví, poněvadž v nich není obsažen mravní obsah ani výchovné posláním, dva základní prvky, vypovídající velmi mnoho o mentalitě lidí, specifické právě pro přísloví. Velmi důležitými prvky přísloví jsou pojmy a soudy v nich ukryté, prvky založené na zkušenostech mnohých lidí.

V příslovích etnika *Việt* se výrazně projevuje vliv Trojího náboženství, tj. konfucianismu, buddhismu a taoismu. Z konfucianismu se do přísloví promítají morální zásady a kvality lidí, a s tím i snaha o morální čistotu, dále pak systém etických hodnot, z něhož vyplývají základní společenské vztahy a pravidla jejich dodržování, a také kult předků. Skrze buddhistické učení se do přísloví etnika *Việt* dostala trpělivost či velkorysost a díky taoismu se do přísloví promítá snaha o všeobecnou harmonii. Tyto náboženské prvky se ve vietnamské frazeologii objevují nejen v obdobích útisku cizími mocnostmi, ale i v běžném životě. Pouze však u některých přísloví jsme schopni pomocí lingvistických znaků určit jejich přibližný věk.

Ačkoliv již Vietnamci nedbají na tradice předků tolik jako kdysi, není pravdou, že by již byly zvyky předků zapomenuty a moderní společnost už ani částečně neformovaly a neovlivňovaly. Prísloví jsou stále živou částí jazyka, a proto se stále používají v každodenních situacích. Skrze přísloví lze apelovat na rodiče, aby své potomky správně a vhodně vychovávaly a naučily je tradičním zásadám, do nichž například patří etické hodnoty člověka, velkorysost, trpělivost, respekt, skromnost, touha po sebevzdělání, důležitost rodiny, úcta k předkům a starším lidem všeobecně a další. Prísloví též mohou poukázat na to, jaký je nejlepší způsob pro výběr životního partnera, na vhodné chování páru během vztahu, jež má vést k harmonii obou partnerů, a také na fakt, že ne vždy je vše jednoduché a ne vždy se kýžené harmonie dosáhne. V příslovích se zobrazuje i důležitost mezilidských vztahů a způsoby vhodného jednání lidí s vlastním okolím.

Přikročím-li k příslovím z gramatického hlediska, přísloví jsou tvořena větami jednoduchými s nominálním, adjektivním nebo slovesným predikátem. Ačkoliv jsou přísloví zkratkovité texty, jsou v nich převážně dodržena gramatická pravidla. V souvětích jsou pak většinou vynechány spojky, které jsou nahrazeny čárkou, aniž by byl změněn smysl věty. V příslovích se dále hojně používají jak samostatná tak i nesamostatná slovesa. Slovesa pohybu a směru a modální slovesa se v příslovích také objevují, avšak tak častá nejsou. Častěji se v příslovích sloveso vůbec nevyskytuje, poněvadž je nahrazeno adjektivním predikátem. Co se týče zájmen, jsou v příslovích užívána velmi hojně, hlavně z toho důvodu, že v samotné vietnamštině se zájmena různých typů používají prakticky neustále. I rým je nedílnou součástí přísloví etnika *Việt*. Ve své práci jsem popsala čtyři typy rýmu ve větě

jednoduché a sedm druhů rýmu v souvětí. Pokud se v přísloví rým nevyskytuje, je zastoupen paralelismem, což je jiný typ estetické a poetické složky přísloví.

Poslední kapitolou jsem se pokusila naznačit překladatelská a komparativní úskalí mezi českými příslovími a příslovími etnika *Việt*. Při překladech je velice důležité zvažovat vzájemné odlišnosti jak mezi strukturou obou jazyků, tak i kulturou, mentalitou či náboženstvím.

6. Seznam použité literatury

Bùi Khắc Việt: Từ điển tiếng Việt (Slovník vietnamského jazyka). NXB Đà Nẵng, Đà Nẵng 2005.

Bùi Phụng: Từ điển Việt Anh (Vietnamsko-anglický slovník). NXB Thế Giới, Hà Nội 2004.

Čermák, František: Jazyk a jazykověda. Karolinum, Praha 2001.

Duong, Dinh Khue: Vietnamese folk literature. Gateway, 1988.

Hlavatá, Lucie; Slavická, Bình: Praktická vietnamština. Nakladatelství Fortuna, Praha 2003.

Hoàng Văn Hành (chủ biên): Kể chuyện Thành ngữ Tục ngữ (Vyprávění o pořekadlech a příslovích). NXB văn hoá Sài Gòn, TP HCM 2005.

Hữu Ngọc: Wandering through Vietnamese culture. NXB Thế Giới, Hà Nội 2008.

Martínková, Věra: Český jazyk 4. Trizonia, Praha 1994.

Mrhačová, Eva: Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice : (tematický frazeologický slovník I). Ostravská univerzita, Ostrava 2002.

Müllerová, Petra: Stručná historie států – Vietnam. Libri, Praha 2004.

Nguyễn Anh Quế: Tiếng Việt cho người nước ngoài (Vietnamština pro cizince). NXB Văn Hoá – Thông Tin, Hà Nội 2007

Nguyễn Kim Thán: Nghiên cứu ngữ pháp tiếng Việt (Studie o vietnamské gramatice). NXB Giáo dục, Hà Nội 1997.

Nguyễn Lục; Lương Văn Đăng: Thành ngữ tiếng Việt (Vietnamská pořekadla). NXB Khoa học xã hội, Hà Nội 1978.

Phan Kế Bính: Việt Nam Phong Tục (Vietnamské zvyky). NXB văn hoá thông tin, Thanh Hoá 2005.

Vasiljev, Ivo: Za dědictvím starých Vietů. Etnologický ústav AV ČR, Praha 1999.

Slavická, Nguyen Thi Binh: Praktická fonetika vietnamštiny. Karolinum, Praha 2008.

Sochorová, Marie: Český jazyk v kostce. Fragment, Havlíčův Brod 1996.

Trần Quang Mân: Thành ngữ & Tục ngữ Việt Nam chọn lọc [Song Ngữ Việt – Anh] (Vybraná vietnamská pořekadla a přísloví [bilingvní vietnamsko-anglická]). NXB trẻ, TP HCM 2002.

Triều Nguyên: Tục ngữ thường đàm I (Často používaná přísloví I). NXB Thuận Hoá, Huế 2006.

Triều Nguyên: Tục ngữ thường đàm II (Často používaná přísloví II). NXB Thuận Hoá, Huế 2006.

Vũ Dung; Vũ Thuý Anh; Vũ Quang Hào: Từ điển thành ngữ và tục ngữ Việt Nam (Slovník vietnamských pořekadel a přísloví). NXB Văn Hóa – Thông Tin, Hà Nội 2000.

Vũ Ngọc Phan: Tục ngữ và dân ca Việt-Nam, Tập I (Vietnamská přísloví a lidové písně, I. díl). Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956.

Vũ Ngọc Phan: Tục ngữ và dân ca Việt-Nam, Tập II (Vietnamská přísloví a lidové písně, II. díl). Ban nghiên cứu Văn sử địa xuất bản, Hà Nội 1956.

Vũ Văn Thi: Tiếng Việt cơ sở (Základní vietnamština). NXB Đại Học Quốc Gia Hà Nội, Hà Nội 2007.

Zaorálek, Jaroslav: Lidová rčení. Academia, Praha 2000.

Zich, Otakar: Lidová přísloví a pořekadla s logického hlediska. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956.

<http://www.maiyeuem.net/truyen-ngan-141-lich-su-phung-hung.html>

7. Příloha

Abecední seznam přísloví týkajících se dané problematiky, ze kterých jsem vybírala příklady pro svou práci.

1) Ai giàu ba họ, ai khó ba đời.

/Kdo / bohatý / tři / rodiny / , / kdo / chudý / tři/ generace/.

Kdo je po tři generace bohatý, kdo je po tři generace chudý.

Význam: Nic netrvá věčně.

2) Anh em xa không bằng láng giềng gần.

/Starší bratr/ mladší sourozenec / daleko, daleký / záporka / jako / sousedé / blízký, blízko/.

Daleko žijící příbuzní se nerovnejí blízkým sousedům.

Význam: Se sousedy máme žít v míru.

3) Ăn cây nào, rào cây ấy

/Jíst / strom / který / , / oplotit / strom / ten/.

Strom, ze kterého máš užitek, oplot'.

Význam: Projev vděčnosti.

4) Ăn ít no lâu.

/Jíst / málo / plný, sytý / dlouho/.

Málo jíst, být dlouho sytý.

Význam: Člověk má vědět co jí, když si jídlo dobře vybere, nemusí ho být moc a stejně je dlouho sytý.

5) Ăn một miếng, tiếng để đời.

/Jíst / jeden / ústa, sousto / hlas, reputace / celý / život/.

Sníst jedno sousto, mít reputaci na celý život.

Význam: Musíme být opatrní na vše, co děláme, říkáme nebo jíme, protože naše činy mohou mít následky. Kvůli jednomu soustu si přece nezkažíme pověst – například kvůli jedné krádeži.

6) Bà con ở xa không bằng lân la láng giềng.

/Příbuzní / bydlet, být / daleko / záporka / jako / blízký, přiblížit se / sousedé/.

Daleko žijící příbuzní nejsou jako blízcí sousedé.

Význam: Se sousedy máme žít v míru.

7) Bàn tay không che nổi mặt trời.

/Dlaň / zápornka / zakrýt / element výsledku činnosti / slunce/.

Dlaň nezakryje slunce.

Význam: Nešikovná lest neukryje očividnou pravdu.

8) Bán anh em xa, mua láng giềng gần.

/Prodat / starší bratr / mladší sourozenec / daleko, daleký /, / koupit / sousedé / blízký, blízko/.

Prodat vzdálené příbuzné, koupit blízké sousedy.

Význam: Se sousedy máme žít v míru.

9) Bán cháu nuôi con, không ai bán con nuôi cháu.

/Prodávát / vnuk, neteř, synovec / živit, vychovávat / dítě /, / nikdo / prodávát / dítě / živit, vychovat / vnuk, neteř, synovec/.

Prodat cizí dítě a díky tomu vychovat své vlastní, nikdo neprodá vlastního potomka, aby mohl vychovat cizí dítě.

Význam: Přísloví poukazuje na důležitost vlastních potomků.

10) Báu vật tìm quý nhân.

/Vzácnost / hledat / vznešený, respektovaný/.

Vzácnost hledá vzácného člověka.

Význam: Vrána k vráně sedá.

11) Bên ướt mẹ nằm, bên ráo con lăn.

/Strana / mokrý / matka / ležet /, / strana / suchý / dítě / rozvalovat se, ležet/.

Na mokré straně matka leží, na suché se dítě rozvaluje.

Význam: O přirozené obětavosti matek.

12) Bền người hơn bền của.

/Stálý, trvalý / člověk / být lepší, víc / stálý, trvalý / majetek/.

Stálí lidé jsou lepší, než trvalý majetek.

Význam: Stálost a věrnost je lepší než bohatství.

13) Biết thì thưa thốt, không biết thì dựa cột mà nghe.

/Vědět / tak / mluvit, odpovídat /, /záporka / vědět / tak / opřít se / pilíř, sloup / a / poslouchat/.

Mluv pouze když víš, když nevíš, tak poslouchej.

Význam: Měli bychom přemýšlet, než něco řekneme.

14) Bụt chùa nhà không thiêng.

/Buddha / pagoda / dům, domácí / záporka / svatý/.

Buddha v domácím chrámu není svatý.

Český ekvivalent: *Nikdo není doma prorokem.*

15) Bụt trên toà đời nào gà mổ mắt.

/Buddha / na / podstavec, oltář / život / který / kuře / zobat, klovnout /oči/.

Když Buddha sedí na svém místě, tak mu kuře nikdy nemůže klovnout do očí.

16) Cả giận mất khôn.

/Velmi / zlobit se / ztratit / moudrost, soudnost/.

Když se hodně zlobíme, ztrácíme moudrost

Význam: velká zlost vede k ztrátě moudrosti a soudnosti.

17) Cá chết vì mồi.

/Ryba / mrtvý, zemřít / kvůli / návnada/.

Ryba umře kvůli návnadě.

Význam: Kvůli hrabivosti si člověk může ublížit.

18) Cá chọn nơi sâu, người tìm chỗ tốt.

/Ryba / vybírat si, zvolit si / místo / hluboko /, / člověk / hledat / místo / dobré/.

Ryba si vybírá klidné místo hluboko pod vodou, člověk si hledá dobré místo.

Význam: Každý si hledá dobré místo pro život, z toho vychází jak životní postoj, tak etika, estetika, chování i myšlení.

19) Cá không ăn muối cá ươn.

/Ryba / záporka /jíst / sůl / ryba / ztuchlý, nečerstvý, starý/.

Ryba, která se nenaloží do soli, se zkaží.

Význam: Aby se nezkazila ryba, musí se naložit do soli, a stejně tak se děti musí naučit poslouchat rady a varování rodičů, aby nebyly zlé, nevychované a "zkažené".

20) Cáo nào tử tế với gà.

/Liška / který / vlidný, laskavý, dobrotivý / s / slepice, kuře/.

Která liška se chová slušně ke kuřeti.

Význam: Musíme být opatrní a obezřetní.

21) Cây ngay chẳng sợ chết đứng. / Cây ngay không sợ chết đứng.

/Strom / rovný / záporka / bát se / zemřít kvůli blesku/.

Rovný strom se nebojí, že zemře na zásah blesku.

Význam: Dobří, přímí lidé se nemusí bát hanobení a pomluv.

22) Cây gió chịu bão.

/Pěstovat / vítr / strpět / bouře/.

Pěstovat vítr, strpět bouři.

Význam: Když způsobíme nějakou zlou věc, pak musíme i strpět následky, které mohou být velmi vážné.

23) Cha chung không ai khóc.

/Otec / společný / nikdo / plakat, oplakávat/.

Společného otce nikdo neoplakává.

Význam: Neochota jednotlivce k společné věci, pokud nikomu není určena zodpovědnost.

24) Cha mẹ cú, đẻ con tiên, cha mẹ hiền, sinh con thảo.

/Rodiče / ošklivý, zlý / , / porodit, narodit se / dítě / nádherné, krásné/ , / rodiče / hodný / , /
porodit, narodit se / dítě / hodný, starostlivý, mající vděk k rodičům/.

Oškliví, zlí rodiče porodí krásné dítě, laskaví, hodní rodiče porodí starostlivé a hodné dítě.

Význam: Každému podle jeho zásluh.

25) Cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy.

/ Rodiče / umístít / kde, kam / dítě / sedět / tam/.

Sed' tam, kam tě rodiče posadí

Význam: Dcera by měla poslouchat rodiče při výběru svého nastávajícího manžela.

26) Cha mẹ nuôi con bằng trời bằng bể, con nuôi cha mẹ con kể từng ngày.

/Rodiče/ živit, starat se / dítě / jako / nebesa / jako / oceán /, / dítě / živit, starat se / rodiče / počítat, zmiňovat / každý / den/.

Zásluhu rodičů na výchově dítěte lze srovnat s nebesy a oceánem, ale když má dítě živit rodiče, počítá každý den.

Význam: Nevděk dětí vůči rodičům.

27) Cha mẹ trông đi thì con dại, cha mẹ trông lại thì con khôn.

/Rodiče / dívat se, hledět / ven / tak / dítě / hloupý /, / rodiče / dívat se, hledět / zpět / tak / dítě / chytrý/.

Nedbají-li rodiče na dítě, tak je hloupé, když se o něj starají, je chytré.

Význam: Velmi mnoho záleží na tom, jak se rodiče o dítě starají, protože jejich výchova dítě utváří.

28) Chạc đi tìm trâu

/Rozvětvená větvička stromu, kterou lidé používají jako kůl / jít / hledat / buvol/.

Kůl jde hledat buvola.

Význam: Dělat něco nelogického.

29) Chết trong còn hơn sống đục.

/Zemřít, smrt / čistý, ryzí, průzračný, čestný / být lepší / život / pošpiněný, kalný/.

Raději zemřít a zůstat čestný, než-li mít pošpiněný život.

Význam: Dobrá pověst člověka je velmi důležitá.

30) Chó cắn áo rách.

/Pes / kousat / halenka / roztrhaný/.

Pes kouše roztrhanou halenku.

Význam: I když jsme chudí, vždy se najdou i tací lidé, kteří nás mohou ještě více vykořisťovat či poškodit.

31) Chó cậy gàn nhà, gà cậy gàn chuồng.

/Pes / spoléhat se / blízko / dům /, / slepice, kuře / spoléhat se / blízko / kurník/.

Pes spoléhá na dům, slepice na kurník.

Význam: Každý je silný na svém území a troufá si jen tam.

32) Chó treo mèo đậy.

/Pes / vyset, věšet / kočka / přikrýt/.

Před psem se jídlo věší, před kočkou zas přikrývá.

Význam: Musíme vědět, jak uchránit svůj majetek.

33) Chó con liếm mặt.

/Štěně / olízat / obličej/.

Štěně ti olíže obličej

Význam: Člověk si nesmí nikoho moc připouštět k tělu, měl by se chovat důstojně.

34) Chó đánh rắn trong hang, chớ đánh đại bàng trên mây.

/Záporný rozkaz / útočit, bít / had / v / doupě, jeskyně /, /záporný rozkaz / útočit, bít / orel / v / mraky/.

Neútoč na hada v jeho doupěti, ani na orla v mracích.

Význam: Když s někým jednáme, měli bychom najít nějaké neutrální území, aby nikdo nebyl ve výhodě.

35) Chớ đi ngày bảy, chớ về ngày ba.

/Záporný rozkaz / jít / den / sedm, sedmý /, / záporný rozkaz / vrátit se, vracet se / den / tři, třetí/.

Neodcházej sedmého dne, nevracej se třetího dne.

Význam: Podle pověry se nemá vycházet z domu na cestu ve dnech, které obsahují číslovku 7 (tj. 7., 17. a 27. každého lunárního měsíce) a vracet by se nemělo ve dnech, obsahujících číslovku 3 (tj. 3., 13. a 23. každého lunárního měsíce). Lidé strach, aby se jim v těchto dnech nepříhodilo něco zlého.

36) Chớ thấy sóng cả mà ngã tay chèo.

/Záporný rozkaz / vidět, cítit, zjistit / vlny / velké / a / upadnout, upustit / veslo/.

Kvůli překážkám se nevzdávej.

Význam: Lidé se nemají vzdávat kvůli překážkám.

37) Chớ vuốt râu hùm.

/Záporný rozkaz / škrábat, hladit / vousy / tygr/.

Nehlad' vousy tygrovi.

Význam: Musíme si dát pozor na přehnanou familiárnost.

38) Chơi cò, cò mổ mắt, chơi chó, chó liếm mắt.

/Hrát si / čáp /, / čáp / klovat, vyklovnout / oči /, hrát si / pes /, / pes / olíznou, olízat / obličej/.

Když si budeš hrát s čápem, klovně ti do očí, když si budeš hrát se psem, olíže ti obličej.

Význam: Člověk si nesmí nikoho moc připouštět k tělu, měl by se chovat důstojně.

39) Chơi ong có đêc.

/Hrát si / včela / mít / jed/.

Když si budeš hrát se včelou, nezapomeň, že má jed.

Význam: Musíme si dát pozor na to, s kým jsme ve styku, s kým se přátelíme, protože by se nám to mohlo vymstít.

40) Chơi với chó, chó liếm mắt.

/Hrát si / s / pes /, / pes / olíznout, olízat / obličej/.

Když si budeš hrát se psem, olíže ti obličej.

Význam: Člověk si nesmí nikoho moc připouštět k tělu, měl by se chovat důstojně.

41) Có con tội sống, không con tội chết.

/Mít / dítě / strádat, trpět / život /, /nemít / dítě / strádat, trpět, neštěstí / smrt/.

Mít děti znamená starosti za života, nemít děti znamená trápení po smrti.

Význam: Přísloví poukazuje na to, že mít dítě sice pro rodiče znamená strastí v životě, protože se o něj musí starat a vychovávat jej, ale nemít dítě znamená trápení v posmrtném životě. Když totiž manželé dítě nemají, po jejich smrti není nikdo, kdo by se staral o jejich duše, respektive o oltář předků.

42) Có khó mới có mà ăn.

/Být / těžkost / teprve / být / spojka / jíst/.

Teprve po těžké práci bude co jíst.

Český ekvivalent: *Bez práce nejsou koláče.*

43) Có khổ mới nên.

/Být, existovat / neštěstí / najednou, nově / stát se, změna/.

Strpět obtíže, získat dobrotu.

Význam: Když se chce někdo prosadit, musí těžce pracovat a být schopen se i obětovat.

44) Có làm thì mới có ăn.

/ Být, existovat / dělat, pracovat / pak / teprve / být, existovat /jíst/.

Teprve po těžké práci bude co jíst.

Český ekvivalent: *Bez práce nejsou koláče.*

45) Có mồm thì cắp, có nắp thì đập.

/Mít / ústa / tak / zavřít /, / mít / víko / tak / přiklopit/.

Když máš pusu, tak jí drž, když máš víko, tak jej přiklop.

Význam: Musíme vždy zvážit slova, abychom někoho neurazili, nebo nezpůsobili nedorozumění.

46) Cọc đi tìm trâu.

Kůl / jít / hledat / buvol/.

Kůl jde hledat buvola.

Český ekvivalent: *Nejde-li Mohamed k hoře, musí hora k Mohamedovi.*

47) Con cá mât là con cá to.

/Klasifikátor pro zvířata / ryba / ztratit, ztracený / být / klasifikátor pro zvířata / ryba / veliký/.

Ztracená ryba je dobrá ryba.

Český ekvivalent: *Sousedova kráva více mléka dává.*

48) Con dại cái mang.

/Dítě / hloupý / matka / nést, trpět, strpět/.

Rodiče jsou zodpovědní za chyby svých dětí.

Význam: Rodiče jsou zodpovědní za výchovu svých dětí.

49) Con hơn cha là nhà có phúc.

/Dítě / lepší než / otec / být / dům, rodina / mít / štěstí/.

Chytřejší dítě, než-li je otec, znamená rodinné štěstí.

Význam: Když je další generace lepší než ta předchozí, je to cenná a úžasná věc.

50) Con hư tại mẹ, cháu hư tại bà.

/Dítě / zlobivý, zkažený / kvůli, vina / matka /, / vnuče / zlobivé, zkažené / kvůli, vina / babička/.

Je-li dítě zkažené, je to vina matky, je-li vnuče zkažené, je to vina babičky.

Význam: Rodiče i prarodiče jsou zodpovědní za výchovu svých dětí.

51) Con mông sống mang.

/Dítě / hloupý / otec, muž, on / trpět, strpět/.

Rodiče jsou zodpovědní za hloupé chování dětí.

Význam: Rodiče jsou zodpovědní za výchovu svých dětí.

52) Còn người còn của.

/Existovat / člověk / existovat / majetek/.

Je-li člověk, zůstává i majetek.

Význam: Když není člověk, není nic.

53) Còn nước còn tát.

/Existovat / voda / existovat / nabrat vodu vědrem/.

Pokud voda stále je, můžeme ji nabrat.

Význam: Naděje umírá poslední, a proto se nesmíme hned vzdávat.

54) Cột đỡ nhà xiêu.

/Sloup, pilíř / zhroudit se, sypat se / dům / prohýbat se, klesnout/.

Je-li pilíř zhroucený, prohne se celý dům.

Význam: Člověk potřebuje podporu. O někom, kdo drží vše pohromadě.

55) Com sôi cả lửa thì trào.

/Rýže / vařit, vařený / veliký / oheň / tak / přetéct/.

Rýže vařená na vysokém plameni přeteče.

Význam: Umění ustoupit se v manželském soužití.

56) Com sông về nổi chứ không sông về vung.

/Rýže / nedovařený / kvůli / hrnec / záporka / nedovařený / kvůli / poklice, poklička/.

Rýže se nedovaří kvůli hrnci, ne kvůli pokličce.

Význam: Něco se nepovede kvůli neschopnosti vedoucích osob, ne kvůli těm, kteří se snaží pouze pomoci.

57) Của bền tại người.

/Majetek / kvalitní / díky / člověk/.

Kvalitní majetek díky člověku.

Význam: Člověk se musí chovat ohleduplně i k věcem, pokud se to neděje, tak ani ta nejkvalitnější věc nevydrží

58) Của biếu là của lo, của cho là của nợ.

/Majetek / darovat, darovaný / být / majetek / starost /, /majetek / dát, darovat, darovaný /
být / majetek / dluh/.

Majetek přijatý darem je starostí, majetek darovaný je dluhem.

Význam: Psychika Vietnamců – když někdo udělá pro někoho něco dobrého, tak se obdarovaný trápí do té doby, než to je schopen oplatit. Nic není zadarmo.

59) Của thiên trả địa.

/Majetek/ nebesa / vrátit / země/.

Majetek nebes se vrátí zemi.

Význam: Když dostaneme něco, za co nemusíme platit a čirou náhodou to ztratíme, nemáme bědovat, protože jsme to přece neplatili.

60) Dao sắc không gọt được chuôi.

/Nůž / ostrý / záporka / řezat / být schopný / rukojeť/.

Ostrý nůž neřeže rukojeť.

Český ekvivalent: *Kovářova kobyla chodí bosa.*

61) Đánh chó không ngó chủ.

/Bít / pes / záporka / dívat se / majitel/.

Bít psa a přitom se nedívat na jeho majitele.

Význam: Když bijeme psa, musíme brát ohled na jeho majitele. Přísloví se vztahuje k hulvátství, ale také k etiketě – nesmíme způsobit ztrátu tváře jiných lidí.

62) Đánh kẻ chạy đi, không đánh người chạy lại.

/Bít, trestat / člověk / běžet / pryč /, /ne / bít, trestat / člověk / běžet / zpět/.

Trestáme toho, kdo od nás utíká, netrestáme toho, kdo se k nám vrátí.

Význam: O odpuštění. Trestáme toho, kdo hřeší, odpustíme tomu, kdo činí pokání.

63) Đi đêm lấm có ngày gặp ma.

/Jít / noc / mnoho, často / být, existovat / den / potkat / strašidlo/.

Chodíme-li často v noci, jednoho dne se může stát, že potkáme strašidlo.

Český ekvivalent: *Tak dlouho chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.*

64) Đi lâu mới biết đường dài.

/Jít / dlouho / teprve / vědět / cesta / dlouhý/.

Až když dlouho jdeme, poznáme, že je cesta dlouhá.

Význam: Až když s někým dlouho žijeme, pochopíme vzájemnou podstatu, uvidíme se navzájem v těch pravých barvách a poznáme charakter toho druhého.

65) Đi với bụi mặc áo cà sa, đi với ma mặc áo giấy.

/Jít / s / Buddha / obléknout / kutna mnichů /, / jít / s / duch / obléct / šaty / papír, papírové/.

Chodíš-li s mnichy, oblékni si kutnu, přátelíš-li se s duchy, obleč si papírové šaty.

Význam: Člověk se má chovat podle toho, s kým má tu čest, musí se umět přizpůsobovat. Také by se toto přísloví dalo použít v ironickém slova smyslu o člověku, který se přetvařuje.

66) Đói cho sạch, rách cho thơm.

/Hladový / ale, ať / čistý /, / roztrhaný /ale, ať / voňavý/.

Když hladový, tak aspoň čistý, když roztrhaný, tak aspoň voňavý.

Význam: I přesto, že je člověk chudý, má chodit čistě oblečený, má si uchovat svou lidskou důstojnost a chovat se podle určitého kodexu.

67) Đóng cửa bảo nhau.

/Zavřít / dveře / mluvit, vyříkat si / zájmeno vzájemnosti/.

Vyříkat si za zavřenými dveřmi.

Význam: Neříkat nepříjemné věci na veřejnosti, a tím uchovat tvář druhých.

68) Đừng thấy đỏ mà ngỡ là chín.

/Záporný rozkaz / vidět / červený / ale / domnívat se, chybně věřit / že / zralý/.

Nemysli si, že červený plod musí být zralý plod.

Význam: Neměli bychom se nechat oklamat pohledem na vnějšek.

69) Đứng núi này trông núi nọ.

/Stát / kopec / tento / dívat se / kopec / ten/.

Stát na jednom kopci a dívat se na jiný.

Český ekvivalent: *Vzdálenější pole jsou vždy zelenější.*

70) Éch ngồi đáy giếng.

/Žába / sedět / dno / studna/.

Žába sedí na dně studny.

Význam: O lidech s velmi omezeným rozhledem.

71) Gà khôn giấu đầu, chim khôn giấu mỏ.

/Slepice / chytrý / schovat, maskovat /, / pták / chytrý / schovat, maskovat / zobák/.

Chytrá slepice si schová hlavu, chytrý pták si schová zobák.

Význam: Rada, aby byli lidé zdrženliví. Nemáme všem říkat o všem.

72) Gà què ăn quẩn cối xay.

/Slepice / chromý / jíst / kolem / mlýn /.

Chromá slepice zobe kolem mlýna.

Význam: O podnikání v malém, člověk se točí pouze kolem jednoho místa a dál už nevidí.

73) Gần chùa gọi bụt bằng anh.

/Blízko / pagoda / nazývat / Buddha / jako / on (starší bratr)/.

Být blízko pagody, tykat Buddhovi.

Význam: Mít blízký vztah s člověkem, který má vyšší postavení a kvůli tomu k němu ztratit všechnu úctu a zdvořilost, stát se přehnaně familiárním.

74) Gần chùa thì được ăn xôi.

/Blízko / pagoda / tak / moci / jíst / lepkavá rýže vařená v páře/.

Bydlet blízko pagody znamená mít možnost jíst obětiny.

Význam: Když máme důvěrný vztah s někým bohatým, můžeme se spoléhat na to, že nám pomůže. Dostává se nám tím více pozornosti či materiálních věcí než ostatním.

75) Gần lửa rát mặt, gần sông sạch mình.

/Blízko / oheň / pálit, bolest od spálení / obličej /, / blízko / řeka / čistý /sebe/.

Vedle ohně mít bolavé tváře, u řeky čisté tělo.

Význam: Když jsme blízko nějaké špatné osoby, může nás to špatně ovlivnit, můžeme se naučit dělat špatné věci. Když jsme však v blízkosti dobré osoby, tak se od ní můžeme učit a přijímat věci dobré, stát se více pokornými.

76) Giàu về bạn, sang về vợ.

/Bohatý / díky / přítel / , / vznešený, vážený / díky / manželka/.

Bohatý díky přátelům, vážený, noblesní díky manželce.

Význam: Když se žena neumí chovat nebo nemá pod kontrolou svou domácnost, ovlivňuje tím i svého manžela. Její vystupování je velmi důležité.

77) Giấy rách giữ lề.

/Papír / roztrhaný / udržet si / okraj /.

Roztrhaný papír udrží okraj.

Význam: Když má kniha roztrhané listy, ale stále má okraj, pořád ji považujeme za knihu. I když někdo zchudne, stejně si musí udržet svoje zvyky, výchovu a rodinné tradice.

78) Gieo dưa được dưa, gieo đậu được đậu.

/Zasít / meloun, okurka, dýně / být / meloun, okurka, dýně/, / zasít / fazole / být / fazole/.

Zaseje-li se meloun, bude meloun, zasejí-li se fazole, budou fazole.

Význam: Co uděláme, to máme.

Český ekvivalent: Zasít zrno, sklidit obilí.

79) Gieo gió gặt bão.

/Zasít / vítr / sklidit, sklízet / bouře/.

Zasít vítr, sklidit bouři.

Význam: Když způsobíme nějakou zlou věc, pak musíme i nést následky, které mohou být velmi vážné.

80) Gieo vạ nhỏ rước vạ lớn.

/Zasít / neštěstí, kalamita / malý / přivítat, obdržet / neštěstí / velký/.

Zasít malé neštěstí, obdržet velké neštěstí.

Význam: Když způsobíme nějakou zlou věc, pak musíme i strpět následky, které mohou být velmi vážné.

81) Giết một con cò cứu trăm con tép.

/Zabít / jeden / klasifikátor pro zvířata / čáp / zachránit / sto / klasifikátor pro zvířata / kreveta/.

Zabít jednoho čápa, zachránit sto krevet.

Význam: Odstranit špatnou osobu znamená zachránit sto nevinných.

82) Gió chiều nào che chiều ấy.

/Vít / směr / který / přikrýt, kryt, chránit / směr / ten/.

Přikrýt tam, kde vítr fouká.

Význam: Musíme umět improvizovat.

83) Gửi trứng cho ác.

/Poslat / vejce / spojka / havran/.

Svěřit havranovi vejce.

Význam: Člověk nemá být důvěřivý, musí vědět, komu co svěří.

Český ekvivalent: *Kozel zahradníkem.*

84) Họ hàng ở xa không bằng láng giềng gần.

/Příbuzní / být, bydlet / daleko / záporka / sousedé / blízko, blízky/.

Daleko žijící příbuzní nejsou jako blízcí sousedé.

Význam: Se sousedy máme žít v míru.

85) Hở cửa cho gió lọt vào.

/Pootevřít / okno, dveře / pro, aby / vítr / vpadnout/.

Když pootevřeme dveře, dáme tak šanci větru vanout dovnitř.

Význam: Když se budeme chovat hloupě, může to dopadnout tak, že uškodíme sami sobě.

86) Hũu xạ tự nhiên hương.

/Pižmo / přirozený / vonět/.

Pižmo přirozeně voní.

Význam: Pokud máme na něco talent, celý svět o tom ví (a nepotřebujeme to zdůrazňovat.)

Nabádání ke skromnosti, něco dobrého nemusíme dávat tak očividně najevo.

87) Khéo ăn thì no, khéo co thì ấm.

/Moudrý, moudře / jíst / tak / sytý /, / moudře / schoulit se, skrčit se / tak / teplo/.

Budeš-li jíst moudře, budeš sytý, skrčíš-li nohy, bude ti teplo.

Význam: Když víme, jak si vydělat na živobytí, jsme šetrní a hospodaříme, budeme dostatečně sytí. Když umíme ležet podle toho, jak velkou máme přikrývku, nebude nám zima. Přísloví nabádá k dobrému a rozumnému hospodaření.

88) Khi măng không uốn thì tre trở vòng.

/Když, pokud / bambusový proutek / záporka / ohnutý / tak / bambus / vykvést/.

Pokud se bambusový proutek neohýbá, tak vykvete.

Význam: Děti se musí vychovávat od chvíle, kdy jsou malé, aby se s výchovou nesetkaly až v době, kdy už by bylo pozdě. (*Ohýbej mne mamko, dokud jsem Janko, až budu Jano, neohneš mne mámo.*)

89) Khôn ba năm đại một giờ.

/Moudrý, chytrý / tři / roky / hloupý / jedna / hodina/.

Být moudrý tři roky, během jedné hodiny zhloupnout.

Význam: Člověk něco dlouho hlídá, něco dlouho buduje, ale během mžiku o to všechno přijde. To platí hlavně o morálním kreditu člověka.

90) Không có da lông mọc vào đầu.

/Záporka / být, existovat / kůže / srst / růst / sloveso pohybu / kde/.

Když nemá kůži, jak by mu mohla růst srst.

Význam: Když je něco bez základu, tak to není nic. (Např. dům bez základů.) Nevytvořili bychom se bez lidí, kteří nás vychovávají, živí a vedou.

91) Không có ghê chẳng phải né ruồi.

/Záporka / mít / svrab, strup, štípanec / záporka / vyhýbat se / moucha/.

Nemáš-li svrab nemusíš se vyhýbat mouchám.

Význam: Dobří, přímí lidé se nemusí bát hanobení a pomluv.

92) Không có lửa sao có khói.

/Záporka/ být, existovat / oheň / proč / být, existovat / kouř/.

Když není oheň, proč je kouř.

Význam: Nic se neděje, není bez příčin.

Český ekvivalent: *Není kouře bez ohně.*

93) Không có mây, sao có mưa.

Záporka / být, existovat / mraky / , / proč / být, existovat / déšť/.

Když nejsou mraky, proč prší?

Význam: Nic se neděje, není bez příčin.

Český ekvivalent: *Není kouře bez ohně.*

94) Không thầy đố mày làm nên.

/Záporka / učitel / zkusit / ty / stát se/.

Nebýt učitele, nestaneš dobrým člověkem.

Význam: Učitelé jsou důležitou součástí našeho života, je třeba učit se a ptát se jiných lidí.

95) Kiém củi ba năm thiêu một giờ.

/Sbírat / dřevo, dříví / tři / rok / spálit / jedna / hodina/.

Tři roky sbírané dříví se spálí během jedné hodiny.

Význam: Jedna hloupá chvílka zapříčiní, že věci, které jsme dlouho a pracně hromadili, (včetně morální hodnoty) se zničí.

96) Kính lão đắc thọ.

/Respekt ke starým lidem / dostat, být schopen, moci / dlouhý život/.

Budeš-li respektovat starší, dožiješ se dlouhého věku.

Význam: Staří lidé se mají respektovat.

97) Làm người phải đắn phải đo, phải cân nặng nhẹ, phải dò nông sâu.

/Dělat / člověk / muset / měřit / muset / měřit /, / muset / vážít, váha / těžký / lehký /, / muset / zkoumat / měkký /hluboký/.

Člověk musí umět zvažovat pro a proti, zvažovat následky a umět se rozhodnout.

Význam: Člověk se musí umět rozhodnout a zvažovat následky svých činů.

98) Lắm sãi không ai đóng cửa chùa.

/Mnoho / buddhistický mnich / nikdo / zamknout / dveře / pagoda/.

Ačkoliv je velmi mnoho mnichů, žádný z nich nezamkne dveře pagody.

Význam: Povinnost každého kolektivu je zároveň povinností ničí. Každý si myslí, že když se jedná o samozřejmou věc, udělá to za mne někdo jiný.

99) Lắm thầy nhiều ma.

/Mnoho / šaman / mnoho / duch/.

Mnoho šamanů znamená mnoho duchů.

Význam: Mnoho lidí se společně špatně domlouvá na jednom závěru.

100) Lâu ngày lá dâu thành lụa.

/Dlouho, dlouho dobu / listy, list / moruše / stát se / hedvábí/.

Z listů moruše se jednou stane hedvábí.

Význam: Když jsme trpěliví, někam to dotáhneme. (Trpělivost růže přináší.)

101) Lấy dĩ làm vợ, không ai lấy vợ về làm dĩ.

/Vzít si, brát si / prostitutka / udělat / manželka /, / nikdo / vzít si, brát si / manželka / dělat / prostitutka/.

Můžeme se vzít za manželku prostitutku, ale nikdo si nevezme ženu, aby z ní prostitutku udělal.

Význam: Morální postoj člověka, postoj k manželské morálce a nevěře – partner je schopen odpustit minulost svého protějšku, ale nemůže akceptovat nemorální či špatné chování po svatbě.

102) Lấy chồng lấy con út, lấy vợ chọn gái đầu.

/Brát si, vzít si / manžel / vzít si / nejmladší dítě /, / brát si / manželka / vybrat / dcera / prvorozená/.

Bereš-li si muže, vem' si nejmladšího, bereš-li si ženu, vyber si prvorozenou.

Význam: Rada do života – nejmladší syn se nemusí starat o oltář předků a nejstarší dcera má zase nejvíce zkušeností s výchovou mladších sourozenců, stejně tak jako s chodem domácnosti.

103) Lấy vợ xem tông, lấy chồng xem giống.

/Brát si, vzít si / manželka / dívat se, podívat se / hlava rodiny /, / brát si / manžel / dívat se, podívat se / rodokmen/.

Než vstoupíme do svazku, musíme zjistit, jaké má partner rodinné zázemí a výchovu.

Význam: Před svatbou se musíme ujistit, že rodinné zázemí našeho partnera je vyhovující, ať už se jedná o zaměstnání partnerových příbuzných, jejich chování nebo zdravotní stav, protože mít zdravé potomky je velmi důležité.

104) Leo cây dò cá.

/Lézt / strom / hledat / ryba/.

Lézt na strom hledat ryby.

Význam: Dělat velmi nesmyslné, absurdní věci.

105) Lửa cháy đổ thêm dầu.

/Oheň / hořet / lít / víc / olej/.

Přilít olej do ohně.

Význam: Přijmout špatnou metodu, aby se zachránila daná situace, ale přitom ji ještě zhoršit.

106) Lửa gần rơm lâu ngày cũng bén.

/Oheň / blízko / sláma / dlouho, dlouhodobě / také / chytit (ohněm), vznítit se/.

Je-li sláma dlouho blízko ohně, chytne.

Význam: Krátká láska – sláma rychle hoří, ale také rychle zhasne.

107) Mắng chó nẻ chủ nhà.

/Vynadat / pes / mít ohled, úctu / pán domu/.

Chceme-li vynadat psovi, musíme brát ohled na jeho majitele.

Význam: Když někoho kritizujeme, nesmíme zapomínat na to, že naše kritika může ranit někoho jiného, ke kterému bychom měli mít respekt a úctu.

108) Mất bò mới lo làm chuồng.

/Ztratit/ vůl, kráva / nově, najednou / starost / dělat / stáj/.

Postavit stáj teprve až po ztrátě vola.

Význam: Nestaráme se a nepředcházíme katastrofě dřív, než nastane.

109) Mất của ta, ra của người.

/Ztratit / majetek / náš /, / stát se / majetek / člověk/.

Náš ztracený majetek se stane majetkem někoho jiného.

Význam: Buddhistické přísloví, ve kterém se zrcadlí malý vztah k majetku. Vše se odněkud někam přelévá, někde se něco někomu ztratí, ale zase se objeví někde jinde, u někoho jiného. Nemáme lpět na věcech.

110) Mật ít ruồi nhiều.

/Med / trochu / moucha / hodně/.

Trochu medu, hodně much.

Význam: Ačkoliv je dobrého, např. sladkého málo, je strašně moc lidí, kteří to chtějí mít.

111) Mật ngọt chết ruồi.

/Med / sladký /, / mrtvý / moucha/.

Sladký med, mrtvé mouchy.

Význam: Nemáme věřit ve falešnou laskavost, povrchnost.

112) Mấy đời gỗ mục đóng nên thuyền rồng.

/Kolik / život / dřevo / ztrouchnivělý, shnilý / stavět / element výsledku / loď / drak/.

Ze ztrouchnivělého dřeva se odjakživa nedá postavit královská loď.

Význam: Když má někdo špatnou podstatu, tak se nemůže stát dobrým člověkem; Člověk patřící do nižší třídy ne nemůže dostat do vysoké pozice.

113) Miệng ăn núi lở.

/Ústa / jíst / hora / hroutit se/.

Ústa jí, hory se hroutí.

Význam: Pokud pouze sedíme, jíme a nestaráme se o práci, tak i majetek velký jako hora se může zhroudit. Velký důraz na pracovitost.

114) Miệng bò tát, dạ ớt ngâm.

/Ústa / Bódhisattva /, / srdce / ostrá paprika / marinovaný/.

Mít ústa Bódhisattvy, ale srdce plné ostré papriky.

Význam: O falešné osobě, která lže, a ačkoli se napovrch jeví soucitně a shovívavě, je v srdci zlá.

115) Mò kim đáy bể.

/Hledat / jehla / dno / moře/.

Hledat jehlu na dně moře.

Český ekvivalent: *Hledat jehlu v kupce sena.*

116) Mũi hở răng lạnh.

/Ústa, rty / otevřený / zuby / studený/.

Máš-li otevřenou pusu, je ti zima na zuby.

Význam: Jednání 1 člověka ovlivňuje ostatní lidi. Je třeba, aby si například sourozenci navzájem pomáhali a chránili.

117) Một chữ nên thầy.

/Jedna / znak / stát se /učitel/.

Ten, kdo nás naučí jeden znak, je učitelem.

Význam: Úcta Vietnamců ke vzdělání a učitelům.

118) Một lần nhóm bếp một lần khó.

/Jeden / krát / zapálit, založit / kuchyň, pec, sporák / jeden / krát / těžký/.

Každé založení ohně v kuchyni je těžké.

Význam: Založit rodinu či zřídit profesi, jsou záležitosti velmi vyčerpávající, musíme počítat s tím, že to nebude jednoduché. Proto není třeba se rozčilovat ve chvíli, když se něco nepovede.

119) Một lời nói dối, tám hồi bảy ngày.

/Jeden / slovo, vyjádření / lživý /, /litovat, činit pokání / sedm / dní/.

Kvůli jednomu lživému slovu, litujeme sedm dní.

Význam: Je třeba mluvit pravdivě, upřímně.

120) Một con ngựa đau cả tàu không ăn cỏ.

/Jeden / kůň / bolet / celý / stáj / záporka / jíst / tráva/.

Jeden kůň stůně a celá stáj nejí.

Význam: Soucítit s někým.

121) Mua cá xem mang.

/Kupovat / ryba / podívat se / žábry/.

Když kupuješ rybu, podívej se jí na žábry.

Význam: Praktická rada pro hospodyňky, ale i do života: měli bychom si všímat různých projevů u lidí, se kterými stýkáme, protože tyto projevy vždy o něčem svědčí.

122) Muốn tròn phải có khuôn, muốn vuông phải có thước.

/Chtít / kruh / muset / mít / šablona /, / chtít / čtverec / muset / mít / měřítko/.

Chceš-li kruh, musíš mít šablonu, chceš-li čtverec, musíš mít měřítko.

Význam: Chceme-li něco udělat pořádně, musíme mít předlohu. Norma ve společenských vztazích musí mít ustanovená pravidla a předpisy

123) Nắng trưa, mưa tối.

/Slunečno / poledne /, / déšť / večer/.

Slunečno v poledne, večer prší.

Význam: Proměnlivé stanovisko může oklamat. O nestálém chování člověka, o časté změně postoje.

124) Nén bạc đâm toạc tờ giấy.

/Prut / stříbro / píchat, propíchat / roztrhaný / klasifikátor / papír, dokument/.

Prut stříbra roztrhá papír.

Význam: Korupce: spravedlnost je ovládána penězi.

125) Nêu công thì bóng cũng cong.

/Novoroční bambus / ohnutý / tak / stín / také / ohnutý/.

Je-li novoroční bambus ohnutý, tak je ohnutý i jeho stín.

Význam: Vliv rodičů na dítě.

126) Ngọc lành chẳng phải bán rong.

/Drahokam / krásný, léčivý / ne / muset / prodávat / od místa k místu, toulat se/.

Krásný drahokam se nemusí prodávat na ulici.

Význam: Kvalitní lidé se nemusí sami podbízet, ostatní si je vyhledávají.

127) Ngồi ngay không sợ bóng nghiêng.

/Sedět / rovně, rovný / záporka / bát se, mít strach / stín / šikmý/.

Sedíš-li rovně, nebojíš se šikmého stínu.

Význam: Dobří, přímí lidé se nemusí bát hanobení a pomluv.

128) Ngựa non háu đá.

/Kůň / mladý / toužit / kopat/.

Mladý kůň rád kope.

Význam: Mladí jsou sice naivní, ale také i agresivní. Někdy chtějí vzdorovat nebo provokovat.

129) Người là vàng, của là ngãi.

/Člověk / být / zlato / , / majetek / být / cit, vztah/.

Člověk je zlato, majetek je dobrý vztah.

Význam: Člověk je cennější než vše ostatní, proto je pro něj důležité poctivé jednání v oblasti půjček a dluhů, ale také to, aby se choval podle dlouhodobých přátelských vztahů. (Čisté účty dělají přátele.)

130) Người làm ra của, của không làm ra người.

/Člověk / tvořit / majetek / , / majetek / záporka / tvořit / člověk/.

Člověk tvoří majetek, majetek netvoří člověka.

Význam: Člověk je cennější než všechno majetek.

131) Người làm sao, của chiêm bao làm vậy.

/Člověk / jaký /, / majetek / sen, snový, snít / takový

Jaký je člověk, takový je jeho majetek.

Český ekvivalent: *Jaký pán, takový krám.*

132) Nhà không móng như bóng không người.

/Dům / záporka, bez / základů / jako / stín / záporka, bez / člověk/.

Dům bez základů je jako stín bez člověka.

Význam: I dítě potřebuje své základy jako výchovu a vedení rodičů, aby mohlo být plnohodnotným člověkem.

133) Nhà xiêu khó chống.

/Dùm / bortit se, sypat se, prohýbat se / těžko, těžký / opírat, podepřít/.

Bortící se dům se těžko zachraňuje.

Význam: Nepodařená záležitost se těžko napravuje.

134) Nhện đen đất hàng, nhện vàng đem tin.

/Pavouk / černý / prodat dobře / zboží /, / pavouk / žlutý / přinášet / zpráva/.

Černý pavouk oznamuje dobré obchody, žlutý pavouk přináší zprávy.

Význam: Podle zkušenosti z obchodování, dle pověry: pokud nám před oči spadne černý pavouk, znamená to mít mnoho obchodních úspěchů, pokud však spadne žlutý pavouk, znamená to očekávání nějaké zprávy, někdy to může být zpráva špatná.

135) Nóc nhà xa hơn kẻ chợ.

/Hřeben střechy/ daleko, daleký / více / město/.

Hřeben střechy vzdálenější, než město.

Význam: Nemít hlavu v oblacích. Někdo může myslet na vzdálené, nepodstatné věci a přitom zapomíná na praktické, nutné, bezprostřední problémy.

136) Nọc người bằng mười nọc rắn.

/Jed / člověk, lidský / jako / deset / jed / had, hadí/.

Lidský jed je jako deset jedů hadích.

Význam: Zlý a nebezpečný člověk je horší než všechny hadí jed.

137) Nói thật mất lòng.

/Mluvit / pravda / ztratit / srdce/.

Mluvit pravdu může ranit.

Význam: Pravda může někdy ranit.

138) Nồi nào vung ấy.

/Hrnc / jaký / poklice / taková/.

Jaký hrnc, taková poklice.

Význam: Ke každému existuje vhodný protějšek

139) Nốt ruồi bàn tay ăn vay cả đời.

/Mateřské znaménko / dlaň / žít na dluh / celý / život/.

Mateřské znaménko na ruce míti, celý život pak na úvěr žíti.

Význam: Podle pověry bude člověk, který má na ruce výrazné mateřské znaménko, žít do konce života v chudobě

140) Nuôi ong tay áo, nuôi cáo trong nhà.

/Chovat / včela / rukáv /, / chovat / liška / v / dům/.

Chovat včely v rukávu, chovat lišku doma.

Český ekvivalent: *Hřát hada na prsou.*

141) Nước chảy đá mòn.

/Voda / stékat / kámen / rozmělnit, uhladit, opracovat/.

Tekoucí voda rozmělní kameny.

Význam: S trpělivostí jde vše a nezáleží na tom, jak moc těžké nám to připadá.

142) Ông bụng muốn trèo cây cao.

/Zavalité, veliké břicho /chtít / lézt / strom / vysoký/.

Tlusté břicho chce lézt na vysoký strom.

Význam: Příslloví se používá v případě, kdy chce člověk napodobit něco, co mu obvykle nevyhovuje.

143) Óc bò đàng mồm.

/Šnek / směr, strana / ústa/

Šnek leze po ústech.

Význam: Lidé často mluví impulzivně a ne zdrženlivě, neumějí držet jazyk za zuby.

144) Ông sư làm hư bà vãi.

/Buddhistický mnich, učitel / zkazit / žena / buddhistická mniška/.

Buddhistický mnich morálně zkazí buddhistickou mnišku.

Význam: Člověk s vyšším postavením zkazí níže postavenou osobu.

145) Ở gần nên gần, ở xa nên xa.

/Být, chovat se / blízko / stát se / blízký /, / být, chovat se / daleko / stát se / daleký/.

Máme-li se k sobě blízko, staneme se blízkými, máme-li se k sobě daleko, odcizíme se.

Význam: Když jsme spolu, cítíme na sebe vzájemnou vazbu, ale pokud jsme daleko od sebe, odcizíme se.

146) Ở hiền gặp lành, ở ác gặp ác.

/Být, žít / laskavý, hodný / potkat /dobro, být, žít / krutý / potkat / krutost/.

Jsme-li laskaví, potkáme dobro, jsme-li zlí, potkáme zlo.

Význam: Budeme-li se chovat добросердеčně a ke každému vlídně, potom nás potkají dobré věci a štěstí, budeme-li se ke každému chovat krutě, stanou se nám špatné věci, věci neblahé jak pro nás, tak pro naše blízké.

147) Ở ngay bóng không lệch.

/Být / rovný / stín / záporka / naklánět se.

Jsi-li rovný, tvůj stín se nenaklání.

Význam: Dobří, přímí lidé se nemusí bát hanobení a pomluv.

148) Ở trong chăn mới biết chăn có rận.

/Být / v / peřina, deka / teprve / vědět / peřina, deka / mít / veš/.

Jen ten kdo leží pod peřinou, se teprve dozví, že v ní jsou vši.

Význam: Teprve až když jsme blízko někoho, zjistíme jeho špatné stránky.

149) Phượng hoàng ăn lẫn với gà.

/Fénix / jíst / společně / s / kuře, slepice/.

Fénix jí společně s kuřaty.

Význam: Vznešený člověk, který nerozlišuje mezi lidmi. (*Sluha je rovný pánovi.*)

150) Qua cầu nào biết cầu ấy.

/Přejít / most / který / znát / most / ten/.

Most, který přejdeš, znáš.

Význam: – Pokud projdeme skrz nějakou obtížnou záležitost, poznáme, co obnáší.

151) Qua cầu rút ván.

/Přejít / most/ vytáhnout / prkno/.

Přejít most a vytáhnout z něj prkno.

Význam: O někom, kdo nebere ohledy na ostatní a na budoucnost.

Český ekvivalent: *Po mně potopa.*

152) Quá chén mắt khôn.

/Moc, příliš / číše, pohár / ztratit / moudrost/.

Pít přes míru, ztratit moudrost

Význam: Pijeme-li mnoho alkoholu, ztratíme rozum.

153) Quá mù ra mưa.

/Velmi, mnoho / mlha / stát se / déšť, pršet/.

Z velmi husté mlhy začne pršet.

Význam: O příliš blízkém přátelství mezi mužem a ženou. Nabádá ke zdrženlivosti.

154) Quạ không bao giờ mổ mắt quạ.

/Havran / nikdy / vyklovnout, klovnout / oči / havran/.

Havran nikdy neklovne do očí havranovi.

Význam: Bližní si nikdy navzájem neublíží.

155) Rau nào sâu nấy.

/Zelenina / která, jaká / škůdce / takový/.

Jaká zelenina, takový hmyz.

Význam: Každý druh zeleniny má vlastní druh škůdců. Stejně tak v rodině: když nejsou dobří rodiče, dítě bude také špatné.

Český ekvivalent: *Jaký otec, takový syn.*

156) Rộng bụng hơn rộng nhà.

/Velkorysost, štedrost / být lepší než / rozlehlý / dům/.

Velkorysost je lepší než rozlehlý dům.

Význam: Dobrosrdeční, velkorysí lidé, byť chudí, jsou lepší než bohatí lidé, kteří nejsou schopni soucítit a pomoci jiným lidem. Mít dobrosrdečné či štedré cítění, pak každý nedostatek či těžkost přejdou.

157) Rút dây động rừng.

/Tahat / provaz, lano / dotýkat, rozruch / les/.

Tahání za lana, liánu způsobuje rozruch v lese.

Význam: Náš čin se dotýká, má vliv na lidi, kteří jsou s danou záležitostí spojeni.

158) Rượu vào lời ra.

/Alkohol, víno / vstoupit / slova / jít ven/.

Víno dovnitř, slova ven.

Význam: Když pijeme alkohol a opijeme se, často se pak chvástáme a moc mluvíme, nemáme nad sebou sebekontrolu.

159) Sân gần hơn ngõ.

/Dvorek, dvůr / blízko, blízký / být lepší než / postranní, vedlejší ulice/.

Dvorek je blíž než postranní ulice.

Význam: Dalecí příbuzní jsou stále lepší než cizí sousedé.

160) Sông có khúc, người có lúc.

/Řeka / mít / úsek / , /člověk / mít / moment, chvíle/.

Řeka má svoje zákruty, člověk má své chvíle.

Význam: Nic netrvá věčně, teď máme smůlu, ale příště budeme mít štěstí.

161) Sống lâu lên lão làng.

/Žít / dlouho / stát se / starší / vesnice/.

Ten, kdo žije dlouho, se stává starším (vesnice).

Význam: Starší lidé jsou vážení a často zaujímají vysokou pozici ve společnosti.

162) Tai vách mạch rừng.

/Ucho / stěna, přička / tenká čára, céva, škvíra / bambusová mříž/.

I stěny mají uši.

Význam: Člověk musí být bdělý a držet jazyk za zuby.

163) Té nước theo mưa.

/Stříkat, postříkat / voda / s / déšť/.

Stříkat vodu spolu s deštěm.

Význam: Využít příležitosti, a tím získat zisk pro sebe.

164) Tham ăn thì mắc bẫy.

/Chamtivý, hrabivý / tak / polapený / past, léčka/.

Budeš-li chamtivý, budeš polapený, dostaneš se do léčky.

Význam: Když je někdo hrabivý a lačný (je jedno po čem), tak jde za tím a lehce se dostane do pasti, léčky.

165) Thả mỗi bắt bóng.

/Pustit / kořist / chytat / stín/.

Upustit kořist, chytit stín.

Český ekvivalent: *Lepší vrabec v hrsti, než-li holub na střeše.*

166) Thằng chột làm vua xứ mù.

/Klasifikátor pro chlapce a níže postavené muže / jednooký / dělat / král / země, region / slepý/.

V zemi slepých je jednooký králem.

Význam: Mezi nevzdělanými či neschopnými vyniká a i vyčnívá ten, kdo umí jen málo.

167) Thuyền theo lái, gái theo chồng.

/Lod' / podle / kormidlo / , / dívka, žena / podle / manžel/.

Lod' podle kormidla, žena podle manžela

Význam: Žena by se měla řídit podle manželových pravidel.

168) Thùng rỗng kêu to.

/Sud / prázdný / křičet / hlasitě/.

Prázdný sud křičí hlasitě.

Význam: O člověku, který se často chvástá a chlubí, ale zároveň je lehkomyšlný, má málo znalostí, je líný přemýšlet, je neschopný a neúčinný.

169) Thuốc đắng dã tật, sự thật mất lòng.

/Lék / hořký / léčit, léčivý / nemoc / , / pravda / ztratit / srdce/.

Hořký lék léčí, pravda může urazit.

Význam: Hořký lék rychle vyléčí nemoc, to, co se řekne přímo, se těžko poslouchá, může urazit, ale je to užitečné, nemáme se kvůli tomu zlobit nebo urazit.

170) Tiền nào của ấy.

/Peníze / jaký, který / majetek / ten/.

Jaké peníze, takové zboží.

Význam: Kvalita věcí záleží na tom, kolik jsme za ně zaplatili.

171) Tin bạn mắt vợ.

/Věřit / přítel / ztratit / manželka/.

Věříš-li příteli, ztratíš ženu.

Význam: Nebuďme hloupí, důvěřiví či lehkovážní, jinak budeme oklamáni.

172) Tin bọm mắt bò.

/Věřit / zloděj / ztratit / dobytek, kráva/.

Věříš-li zloději, přijdeš o dobytek.

Význam: Nebuďme hloupí, důvěřiví či lehkovážní, jinak budeme oklamáni.

173) Tò vò nuôi nhện.

/Vosa / živit, chovat / pavouk/.

Vosa živí pavouka.

Význam: O zbytečném úsilí, starání se a pomáhání někomu, kdo je nevděčný.

174) Trăm hay không bằng tay quen.

/Sto / zručný, dovedný, učit se, schopný / záporka / jako / zručnost /.

Sto znalostí se nerovná zručnosti."

Význam: Zručnost je důležitá.

175) Trâu buộc ghét trâu ăn.

/Buvol / uvázaný / žárlit / buvol / jíst/.

Uvázaný buvol závidí buvola, který se pase.

Význam: Žárlivost, omezenost.

176) Trâu chẳng đi tìm cọc, cọc lại đi tìm trâu.

/Buvol / záporka / jít / hledat / kůl, sloup / , / kůl, sloup / jít / hledat / buvol/.

Nejde-li buvol hledat kůl, půjde naopak kůl hledat buvola.

Význam: Dělat něco nelogického.

177) Trâu làm bạn với trâu, chó làm bạn với chó.

/Buvol / přátelit se / s / buvol / , / pes / přátelit se / s / pes/.

Buvol se přátelí s buvolem, pes se psem.

Český ekvivalent: *Vrána k vráně sedá.*

178) Trẻ cậy cha, già cậy con.

/Mladý / spoléhat se / otec / , / starý / spoléhat se / dítě/.

Mladí se spoléhají na své otce, starí se spoléhají na své děti.

Význam: Rodiče by měly pomáhat svým dětem, dokud to potřebují, když poté potřebují rodiče pomoc od svých dětí, i ty by jim měly vyhovět.

179) Trông mặt mà bắt hình dong.

/Podívat se, vidět / obličej / a / chytit / podoba, vnějšek/.

Soudit člověka podle jeho obličeje.

Význam: Vidět něčí zevnějšek a pouze na základě toho odhadovat jeho vnitřní povahu.

180) Trời chẳng đóng cửa ai.

/Nebesa / záporka / zavírat, zavřít / dveře / ničí, nikoho/

Nebesa nikomu nezavírají dveře.

Význam: Podle pověry rozhoduje o osudu všech bytostí nadpřirozená síla. Poctivé jednání či nesobeckost nedovolí ztrátu nebo věčnou bídu. Když je někdo trpělivý, nakonec přijde chvíle, kdy bude šťastný.

181) Trời sinh voi, trời sinh cỏ.

/Nebesa / stvořit, porodit / slon / , / nebesa / stvořit, porodit / tráva/.

Nebesa stvořila slona i trávu.

Význam: věřit vyšší moci, nemáme se bát mít potomky, vše je dané, vše v rukách Nebes, u nichž nakonec nalezneme vždy pomoc. Není třeba si zoufat, že není čím živit dítě.

182) Trượt vỏ dừa, thấy vỏ dừa phải tránh.

/Uklouznout / slupka / meloun / , / vidět / slupka / kokos / muset / vyhnout se/.

Uklouzneš-li jednou na slupce od melounu, příště se vyhneš slupce od kokosu.

Význam: Jednou se zachovat hloupě, udělat chybu či setkat se se špatnou věcí, znamená pamatovat si to navždy a později, kdyby k tomu mělo dojít znovu, se tomu vyhnout.

183) Uống nước phải chừa cặn.

/Pít / voda / muset / zanechat, opustit, vyhnout se / zbytek/.

Když pijeme vodu, musíme zanechat zbytek.

Význam: Decentní a elegantní chování na veřejnosti, na návštěvách a vůbec. Jíst a pít máme s mírou, nemáme být hrubí a hamižní, vždy máme nechat sousto jídla či doušek pití na znamení, že již máme dost, tudíž nám již nemusí nikdo víc nabízet, přidávat. Kdo sní a vypije zcela vše, bývá považován za nevychovaného hrubiána.

184) Vạch lá tìm sâu.

/Ohrnovat / listy / hledat / hmyz/.

Ohrnovat listy, hledat hmyz.

Význam: Být puntičkář, rýpal, věčný kritik, hledat chyby, nedokonalosti.

185) Vạn sự khởi đầu nan.

/Všechno / začátek / těžký/.

Na začátku je všechno těžké.

Význam: Každá záležitost je na začátku obtížná.

186) Vay nên đợ, đờ nên ân.

/Půjčka, půjčovat si / je třeba / závazek /, / pomoc / je třeba / vděk/.

Půjčka by měla být závazkem, pomoc vděkem.

Význam: Když si půjčujeme, je třeba to brát jako závazek, když se nám dostává pomoci, je třeba být vděčný.

187) Vắng chủ nhà gà bói bép.

/Chybět / majitel domu, domácí / slepice / hrabat / kuchyně/.

Když není domácí doma, slepice hrabe v kuchyni.

Český ekvivalent: *Když kocour není doma, myši mají pré.*

188) Vô quýt dày có móng tay nhọn.

/Slupka / mandarinka / tlustý / být, existovat / nehty / ostrý/.

Na tlustou slupku od mandarinky jsou třeba ostré nehty.

Význam: I když věc vypadá sebehůře, vždy se najde někdo, kdo je schopen čelit danému zlu.

189) Vuốt mặt nể mũi.

/Hladit / obličej / mít ohled, úctu /nos/.

Hladíme obličej, musíme brát v úvahu nos.

Význam: Když někoho kritizujeme, nesmíme zapomínat na to, že naše kritika může ranit někoho jiného.

190) Yêu chó, chó liếm mặt.

/Milovat, mít rád / pes /, / pes / olíznout / obličej/.

Miluj psa, pes ti olíže obličej.

Význam: Člověk si nesmí nikoho moc připouštět k tělu, měl by se chovat důstojně.